

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та державного управління**

**РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З
КОРУПЦІЄЮ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 627 групи

Дробко Валентина Марківна

Керівник:

кандидат політичних наук,

доцент **Недокус І.С.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.

Чернівці – 2022

АНОТАЦІЯ

Дробко В. М. Розвиток державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади України. - рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2022.

У магістерській роботі розглянуто та проаналізовано передумови виникнення корупції в історичному контексті, з'ясовано соціально-політичну складову корупції як явища, досліджено нормативно-правове забезпечення протидії корупції в органах державної влади України: стан і проблеми, розглянуто поняття корупції: проблеми виникнення та подолання, проаналізовано стратегію запобігання та протидії корупції в органах державної влади, як складову антикорупційної політики України, а також досліджено міжнародний досвід боротьби з корупцією в органах державної влади.

ANNOTATION

Drobko V. M. Development of state regulation in the field of combating corruption in the state authorities of Ukraine. – manuscript.

Research for obtaining the educational and qualification level «master» in the specialty 281 «Public management and administration» - Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2022.

In the master's work, the prerequisites for the emergence of corruption in the historical context were considered and analyzed, the socio-political component of corruption as a phenomenon was clarified, the normative and legal support for combating corruption in the state authorities of Ukraine was investigated: the state and problems, the concept of corruption was considered: the problems of emergence and overcoming, the strategy of preventing and countering corruption in state authorities was analyzed as a component of Ukraine's anti-corruption policy, as well as the international experience of fighting corruption in state authorities was studied.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дробко В.М.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	8
1.1. Корупція як соціальне явище.....	8
1.2.Поняття та зміст механізмів протидії корупції в органах державної влади.....	19
1.3. Аналіз джерельної бази дослідження.....	29
Висновки до 1-го розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД.38	
2.1.Передумови виникнення корупції в історичному контексті.....	38
2.2.Інституційні особливості формування організаційно-правових засад запобігання корупції в органах державної влади зарубіжних країн	46
2.3.Нормативно-правове забезпечення реалізації національної антикорупційної політики в органах державної влади.....	57
Висновки до 2-го розділу.....	67
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ	69
3.1.Аналіз корупційних дій в органах державної влади на прикладі Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)	69
3.2.Перспективи запобігання і протидії корупції в органах державної влади	74
Висновки до 3-го розділу.....	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність. Корупція являється однією з найгостріших проблем для України та інших країнах світу. Становить серйозну небезпеку та реальну загрозу для прав людини, демократії, держав, у свою чергу для національної безпеки та державності України, її політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення принципів демократії та верховенства права. Кожного року Україну відносять до найбільш корумпованих держав світу.

На сьогодні явище корупції стало для більшості громадян України перешкодою для економічного, політичного та духовного розвитку, зокрема переконані у значній корумпованості національних, до самої корупції ставляться толерантно. Насправді, корупційний фактор став нормою і складовою частиною функціонування органів державної влади, політики, публічного управління, економіки, громадського життя України.

Організація органів державної влади та система публічного управління являється прикладом динамічної поліелементної моделі. Дана модель спричиняє виникнення та дає можливість функціонувати різноманітним інститутам із стабілізаційною або руйнівною дією. Інститут корупції є прикладом руйнівної дії, який притаманний будь-якій країні світу, державі, в тому числі й Україні. З огляду на корупційне «інфікування» та глобальність проблеми у демократичних держав дослідження корупції є науково-дослідницькою реакцією задля розвитку державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади та пошуку механізмів протидії руйнівним корупційним інститутам. Протягом останніх років інститут корупції та її протидії в органах державної влади став предметом досліджень у різних галузях знань. Усвідомлення реальних загроз корупції для становлення та належного функціонування державних органів зумовило розгляд цього інституту під кутом зору державно-управлінської науки. Процес протидії корупції в Україні та активна протидія управлінській корупції залишається

характерною рисою діяльності органів державної влади, напередодні перші кроки зроблені – взяли всій початок із законодавчого закріплення державного фінансування антикорупційних органів і їх механізму.

Хід протидії корупції в державних органах України супроводжується постійною зміною антикорупційного законодавства, неузгодженістю дій між антикорупційними та іншими правоохоронними органами, безсистемністю участі в антикорупційній діяльності інститутів громадянського суспільства. Недосконалість організаційного і функціонального компонентів державного механізму протидії корупції, незавершеність антикорупційної реформи негативно впливають на результати протидії корупції.

У зв'язку з цим, виникає потреба вивчення не лише феномена державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади, а й інституційних механізмів мінімізації її масштабів.

Слід зауважити, що проблеми щодо подолання корупції в органах державної влади досліджували Є. Вдовиченко, В. Гаращук, Т. Ільєнок, О. Костенко, О. Михальченко, Є. Невмержицький та інші науковці. Однак більшість наукових досліджень даної проблеми носить інституційний, галузевий та міжгалузевий характер.

Адже в сучасній науці державного управління боротьбу з корупцією в органах державної влади найчастіше досліджують із позицій формування аналізу впливу корупції на систему державного управління та державної служби, механізмів запобігання корупції у органах державної влади та стратегічного управління у системі протидії корупції. Дійсно проблема боротьби з корупцією в органах державної влади нерозривно пов'язана з тенденціями та основними чинниками розвитку державотворення, розбудовою антикорупційної системи, формалізацією комплексу теоретико-методологічних засад забезпечення протидії корупції в органах державної влади.

Актуальність дослідження боротьби з корупцією в органах державної влади із позицій теорії державного управління визначається самою сутністю

феномену реалізації конституційно-правових засад державного управління та реалізації державної влади у сфері протидії та запобіганню корупційним явищам.

Отже, для того, щоб розібратись в особливостях розвитку державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади необхідно проаналізувати основні теоретичні аспекти та правові засади.

Метою магістерської роботи є здійснення комплексного дослідження процесу боротьби з корупцією в органах державної влади України та обґрунтування шляхів його удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади забезпечення протидії корупції в органах державної влади;
- дослідити інституціональні особливості протидії корупції в органах державної влади України з урахуванням зарубіжного досвіду;
- визначити нормативно-правові засади запобігання корупції в органах державної влади України та в органах державної влади зарубіжних країн;
- охарактеризувати ефективність протидії корупційній дії в органах державної влади України;
- запропонувати шляхи удосконалення механізмів протидії корупції в органах державної влади України.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади України.

Предметом дослідження є формування та особливості розвитку державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади України.

Методологічна база. Методологію дослідження становить теоретико-методологічний синтез історичного, філософського, політологічного, управлінського, соціологічного, юридичного аналізу, що забезпечують об'єктивний аналіз досліджуваного предмета.

Реалізація мети та завдань дослідження здійснювалися шляхом поєднання загальнонаукових і спеціальних методів: емпіричних екстраполяції, ідентифікації – при вивченні та запровадженні міжнародного досвіду боротьби з корупцією в органах державної влади; системно-аналітичного – для з'ясування сутності ключових понять проблеми дослідження; порівняльного аналізу та опрацювання статистики для характеристики корупційної свідомості посадових осіб органів державної влади та пересічних громадян, в свою чергу здійснення порівняльного аналізу національних та зарубіжних законодавчих актів. Герменевтичний метод дає можливість опрацювати, пізнати та інтерпретувати тексти монографічних видань, навчальних матеріалів, наукових статей, текстів нормативно-правових актів, що дало можливість розкрити зміст та узагальнити основи антикорупційного законодавства України. Аналітичний метод дає змогу розробити ряд пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства щодо подолання корупційних дій в органах державної влади України.

Дослідницький потенціал регулювання державного управління у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади сприяв концептуалізації термінів «корупція», «механізми протидії корупції». За допомогою компаративного аналізу можна з'ясувати особливості у виразності корупційних практик в органах державної влади різних країн, порівняння обраних ними стратегій запобігання та протидії корупції в апараті державного управління, оцінку причин укоріненості певних корупційних практик. Даний метод пояснює процеси, котрі відбуваються як у конкретній державі, так і у регіональному та навіть глобальному вимірі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні одного із головних завдань державного управління – дослідження особливостей формування та розвитку державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади. А також вплив воєнного стану в Україні на

виконання основних завдань антикорупційними органами щодо боротьби з корупцією.

У роботі запропоновано:

– структурування передумов та етапів розроблення та впровадження організаційно-правове забезпечення механізмів протидії корупції в органах державної влади;

обґрунтовано:

– періодизацію формування системи протидії корупції в органах державної влади, що дало можливість виділити історичні етапи її виникнення;

– антикорупційний потенціал, який визначає можливість спеціалізованих антикорупційних органів боротися з корупцією у системі державного управління, за результатами даного аналізу виявлені деякі позитиви функціонування сучасного інституційного механізму протидії корупції в органах державної влади у мирний та воєнний час.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали дослідження створюють підстави для подальшого вивчення розвитку державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади України, зокрема районних, як складової інформаційної політики держави загалом та місцевих державних адміністрацій зокрема. Основні положення та результати магістерської роботи можуть бути використані: у діяльності спеціалізованих антикорупційних органів, органів державної влади для підвищення ефективності державного управління у сфері боротьби з корупцією, зокрема при формуванні та реалізації антикорупційної політики України; для розробки антикорупційних програм; під час розробки методичних рекомендацій з питань запобігання та боротьби з корупцією в органах державної влади України, тощо.

Структура роботи обумовлена головним змістом дослідження та поставленими завданнями. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 115

сторінок, з яких 87 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 113 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

1.1. Корупція як соціальне явище.

На думку багатьох українських та міжнародних експертів корупція є сьогодні в Україні найважливішою проблемою, більш того, являється головною загрозою нормального розвитку теперішнього суспільства. В умовах абсолютної корумпованості всіх сфер державної влади на всіх рівнях принципово неможливо вирішити жодної соціальної, політичної, економічної проблеми. Негативні наслідки, які породжувані даним явищем, не тільки перешкоджають поступальному, прогресивному розвитку суспільства та країни загалом. Найбільшою проблемою характерному явищу корупції в органах державної влади стало те, що сприймається людьми у теперішній час як суспільна норма, втім на рівні вербальних висловлень велика частина людей декларативно підтримує думку щодо небезпечності даного явища.

Для всебічного та точного висвітлення теми магістерської роботи варто в першу чергу розібратись в тому, що це таке корупція і що вона являє собою. Поняття «корупція» у перекладі з латинської мови означає завдавати шкоду, викривляти, псувати, руйнувати, однак найчастіше трактується у значенні – використання посадовою особою органів державної влади наданих державою повноважень з метою власного збагачення.

На думку багатьох науковців корупція – це протиправна діяльність, яка карається чинним законодавством України та яка знаходить свій прояв через використання посадовою особою органу державної влади посадових можливостей, а також наданих їй повноважень для особистого збагачення. Втім вищезазначене визначення поняття «корупція» не є повним та вичерпним. В теоретичній літературі наявна велика кількість різних тлумачень. Відтак

розглянемо декілька з них, які наведені у Великому тлумачному словнику сучасної української мови:

– корупція – це діяльність певних осіб, які уповноважені на виконання функцій держави, своїх посадових обов'язків, що спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, пільг, послуг та інших переваг;

– корупція – це пряме словживання посадовою особою органу державної влади своїми функціональними обов'язками та використання свого службового становища з метою особистого збагачення та накопичення майнових статків;

– корупція – це продажність та підкупність урядовців, політиків та громадських діячів [22].

М.І. Мельник стверджує, що «термін корупція потрібно відмежовувати від хабарництва чи інших ганебних явищ, оскільки корупція – це суспільно-небезпечне явище потребує окремого вивчення задля розроблення дієвих заходів щодо протидії та запобігання корупції в органах державної влади. Достатньо часто можна зустріти те, що люди не відмежовують корупцію від хабарництва, зловживання владою в органах державної влади, як об'єднання влади в так звану «мафію» у владі. Дана ситуація виникає у зв'язку з відсутністю чіткого визначеного наукового поняття «корупція»» [60, с. 111–115]. Корупція зазвичай зачіпає кілька сфер: соціально-економічну, політичну та правову. На сьогодні в Україні та інших країнах світу проглядається стійка криміналізація у органах державної влади, у владно-управлінській сфері [62, с. 44-49].

Корупцію як різнобічне явище варто розглядати з різних позицій, в першу чергу, як протизаконне діяння посадової особи органу державної влади з метою особистого збагачення та її зв'язок зі злочинним середовищем через надані йому повноваження, в свою чергу, як протиправне діяння чиновників задля отримання незаконного прибутку.

Спостерігаючи за статистикою, необхідно розуміти, що корупція набула системного характеру у багатьох державах, набирають обертів часті підкупи посадових осіб законодавчої, судової та виконавчої гілок влади за те, що в подальшому ними буде прийнято незаконні рішення, тобто, таким чином зловживають своїми посадовими повноваженнями [85, с. 99-101].

Корупція щоденно все більше вражає органи державної влади, зокрема апарат державного управління, представники якого використовують своє службове становище та використовують посадові обов'язки для особистого збагачення всупереч інтересам державної служби, через що, серед населення знижується довіра до таких органів державної влади та і суверенної, незалежної, демократичної держави загалом. В населення, громади зовсім немає довіри до посадових осіб, в тому числі вони не вірять, що законно проводяться вибори, через що відчужується влада від суспільства, а також знецінено значення «права» та «закону».

Корупція в органах державної влади та апараті державного управління є реальним та сильнодіючим фактором, який підриває основні принципи демократії [53]. Вже далеко не секрет, що виконання повноважень та здійснення певних дій посадовими особами не в інтересах держави, громадян, а багатомільйонні, захмарні суми неправомірної вигоди та зловживанням вказаних повноважень. Через що підривається престиж України на міжнародній арені, псується репутація органів державної влади та державного управління в таких органах, під сумнів також ставляться принципи верховенства права, ефективної діяльності державних органів.

Мельник М.І вважає, що «корупція – це соціально-правовий, кримінологічний термін, який охоплює злочини та порушення, пов'язані з використанням службового становища в групових або особистих цілях» [61, с. 256]. На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства питання щодо запобігання та боротьби із корупцією в органах державної влади є надзвичайно актуальною темою для України, яка виборола свою незалежність та утвердилась як

самостійна, незалежна, демократична держава у світовому співтоваристві. Таким чином, сталість демократичного розвитку нашої держави у значній мірі залежить від втілення принципів справедливості та законності, неухильного додержання всіма посадовими особами, а також державними службовцями чинних норм законодавства від незаконного одержання ними матеріальних благ, пільг, послуг або інших переваг, що покращить стан подолання випадків хабарництва у органах державної влади.

Ситуація, яка наразі існує на теренах України є складною та досить суперечливою, через вузьке бачення шляхів протидії, бракує скоординованої, чіткої та ефективною державної політики у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади [59, с. 400].

Подекуди зусилля державної влади зводяться тільки до традиційних підходів, які зазвичай призводять до розпорошеності антикорупційних зусиль, які докладаються антикорупційними органами, які безпосередньо базуються на репресивних засобах, методах, способах, які не являються дієвими на сьогоднішній час. Відповідно до оцінки стану боротьби з корупційним проявом в органах державної влади, а також неодноразові соціологічні і кримінологічні опитування, зокрема й інтерв'ювання, на превеликий жаль, доводять, що в Україні не проводиться послідовних та належних кроків з формування єдиної та ефективною антикорупційної політики, зокрема у сфері запобігання, протидії та переслідування посадових осіб, чиновників, державних службовців, так би мовити корупціонерів та їх протиправної діяльності [25, с. 1-10].

Корупційні явища в органах державної влади завдають вагому матеріальну та моральну шкоди неосяжному колу громадян, зокрема, згубно позначаються на економічній діяльності всіх суб'єктів господарювання державних та недержавних форм власності.

Корупція являється настільки складним явищем, що дефініція причин її виникнення її викликає труднощі. Після ознайомлення з рядом наукових праць з окресленого питання стає зрозумілим, що проблеми та причини прояву

корупційних діянь в державному управлінні криється в замкнутості самої системи управління, зокрема, її повільний розвиток та низький рівень патріотичного виховання суспільства, його моральні якості, антикорупційна політика України, яка зачіпає лише якусь малу частину великої проблеми, її поверхню та відсутність прозорості великої кількості економічних процесів, зокрема, формальний характер декларування доходів, який не настільки прозорий, щоб притягнути до відповідальності всіх державних службовців за недостовірну заповнену інформацію у деклараціях, а також правоохоронні органи, які займаються переслідуванням за корупційні діяння тільки окремих службовців нижчої ланки, а верхівки схем залишаються недоторканими, поширення практики заміщення посад через знайомство, через кумовство [43, с. 15-31].

Впливають також в певній мірі й психологічні аспекти на процес розростання корупції, що говорить про низький рівень розвитку громадянської свідомості, адже якась частина керівників, начальників поблажливо ставляться до корупції, займаючи високу посаду, посадова особа, в першу чергу, думає про матеріальне збагачення, вигоду, а не про якісне виконання покладених на неї завдань чи функцій.

Корупція як соціальне явище являє собою багатоаспектне, небезпечне явище, морально-психологічне, політичне, правове, економічне, яке породжує несправедливість в суспільстві, що стає вже досить звичним для України, що є неприпустимим. А. Сафоненко стверджує, що «корупція формує відносини в суспільстві, які порушують нормальний порядок речей, починаючи з порушення службових обов'язків посадовими особами в органах державної влади» [92, с. 1-10].

Корумпованість посадових осіб органів державної влади породжує негативне ставлення населення до реформ які проводяться державою в особі відповідно створених антикорупційних органів, урядом. Дуже прикро, що

корупцією вражені усі сфери діяльності в Україні, в тому числі державне управління, і що найгірше це стає нормою взаємовідносин.

Таким чином, можемо зробити висновок, що корупція як соціальне явище:

- являється соціально обумовлена, оскільки є продуктом соціального життя;
- володіє соціальною вартістю, тобто «ціною», яку платить населення за існування корупційних явищ;
- наявний глобальний характер та історія зародження корупції, її витоки;
- здійснює суттєвий впливає на найважливіші соціальні процеси, а саме: політичні, економічні, правові та ін.;
- вважається політичним, економічним, соціальним, правовим, моральним та психологічним явищем;
- має властивість постійно видозмінюватися відповідно до соціальних реалій [70, с. 96-102].

Сучасний державний механізм корумпований, він уніфікує форми відносин органів державної влади з представниками бізнесу та злочинними групами, а також об'єднує їх в єдину систему тіньових відносин. Корупція являється дзеркалом відповідного укладу суспільства який існує його правової моральності, чистоти та соціального стану. М.І. Мельник зазначає, що «корупцію можна розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз'їдає і руйнує органи державної влади, державу і суспільство в цілому» [60, с. 111-115].

Корупція, як соціальний явище випереджає розвиток суспільних відносин, через що засоби та механізми протидії корупції швидко втрачають актуальність та стають застарілими. Корупція, як небезпечне, протиправне явище складається з системи негативних поглядів, діянь посадових осіб органів державної влади, їх службових осіб, працівників управління, діячів політичних партій та представників громадських організацій, які в першу чергу спрямовуються на задоволення своїх особистих інтересів через зловживання

владою та використання власного службового становища. Вказані дії напряду суперечать інтересам населення та держави в тому числі. Беручи до уваги зазначене, то корупція, як протиправне та небезпечне явище руйнує соціальну основу державності та державної політики, виводить інтереси посадових осіб та деяких окремих чиновників вище ідеалів населення та суспільних потреб. Вказана ситуація зазвичай призводить до утворення прірви між народом та владою, через негативний образ зажерливих посадових осіб в очах суспільства послаблює саму владу та відчужує її від народу. Соціальні аспекти корупційних діянь проявляються в політичній, культурній, соціальній сфері, а масштаби даного прояву доходять до критичного показника. Відповідно й корпоративна культура державного управління та державної служби, цінності та моральні норми перебувають на дуже низькому рівні [11, с. 377-382].

Соціальна сутність корупції та її проявів в державних органах полягає в тому, що вона являється соціально обумовленою, а відповідно й є продуктом соціального життя суспільства, зокрема корупція має свою соціальну ціну, яку платить населення, також наявний глобальний характер та історичні витоки її виникнення, що відповідно й впливає на соціальні процеси, які побудовані на психологічних, політичних, правових явищах, в тому числі корупція вправно пристосовується до реалій сьогодення та сучасних процесів соціального життя [57, с. 470-474]. Корупцію також варто розглядати як протиправну діяльність, яка пов'язана незаконним використанням службових функцій та повноважень органів державної влади, окрім того, сферою даного явища завжди виступає сфера державного управління та державної служби, обов'язковою рисою якої корислива спрямованість.

Багато науковців розглядають «корупцію як соціальне явище, адже корумпована еліта не бажає відстоювати інтереси та захищати населення, застосування нелегітимних методів управління, економічне панування корумпованої влади, незаконний розподіл матеріальних ресурсів держави. Посадова особа органу державної влади являється обов'язковою ознакою

корупційних дій, її умисна вина, корислива мета та наявність дії чи бездіяльності, зокрема, бюрократизм та безвідповідальність, безкарність влади, виборче правосуддя, громадянське суспільство на низькому рівні розвитку, дефекти законодавства, існуючий культ грошей нівелюють механізми протидії такому небезпечному явищу у сфері державного управління» [90, с. 187].

Руйнівна сила корупції проявляється в руйнації моральних основ суспільства та падінні авторитету влади на всіх вищестоящих та регіональних рівнях. Учені вважають, що «корупція в Україні особлива, відрізняється від інших держав. Кризовий тип корупції характеризується породженням кризи сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції), здатністю поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні».

Сталість демократичного розвитку України загалом залежить від реалізації принципів справедливості, верховенства права, законності, прозорості та неухильного додержання всіма посадовими особами органів державної влади, державними службовцями норм чинного законодавства, подолання випадків хабарництва, незаконного одержання працівниками державних органів матеріальних благ, пільг послуг чи інших переваг. Ситуація, яка наявна наразі в Україні є максимально складною та досить таки суперечливою, адже нашій державі бракує скоординованої та чіткої державної політики у боротьбі з корупцією в органах державної влади, а також вузьке бачення шляхів її подолання та профілактичної протидії їй. Корупція в органах державної влади нехативно сказується на іміджі таких органів та підриває довіру суспільства до діяльності всіх без винятку державних службовців, що згубно впливає на політичний та економічний розвиток, становить реальну загрозу національній безпеці України та інших країн світу [107].

Важливі та основні фактори, які являються головними чинниками сприяння та поширення корупції в Україні – це збіднілість різних верств

населення, високі показники нерівності розподілу прибутків в суспільстві, погіршення криміногенної ситуації, неефективні процеси економічної трансформації та відсутність відмінної системи соціального захисту широких верств населення, із-за чого корупція на національному рівні набула характеру системності.

Корупція призупиняє розвиток та отруює широкий спектр сфер суспільного життя, таким чином, укорінюється у діяльність органів державної влади, як головний, пріоритетний, швидкий та найбільш дієвий протиправний та незаконний засіб вирішення будь-яких питань громадян та досягнення певних індивідуальних корисливих цілей за допомогою підкупу посадових осіб для прийняття ними рішення на користь тієї чи іншої людини. Корупційні явища та протиправні, незаконні, морально-засуджувані дії посадових обів, в тому числі дії державних службовців перешкоджають інтеграції України в Європейське Співтовариство.

Соловйов В. М. наголошує, що «корупція – це високо латентна соціально-правова проблема. Жодній державі в світі не вдалося повністю її викоренити. Будь-яке з проявів корупції, в якій би сфері воно не було скоєно, являє собою небезпеку для суспільства, держави, людини» [99, с. 508].

Однак, створити дієві перешкоди на національному рівні для запобігання та боротьби з корупцією в органах державної влади, нівелювати руйнуючого проникнення корупції в усі сфери суспільного життя та мінімізувати негативні наслідки для України являється реальним завданням, яке можна виконати у відповідні строки. Основною апорукою успіху в даній роботі є: намір України, прозорість її влади, політична воля керівництва вищого рівня, системна та кропітка робота всіх державних органів, очищення та ремормація правоохоронних, спеціалізованих антикорупційних, контролюючих органів від корумпованих посадових осіб, чиновників, державних службовців, а також правильне та моральне ставлення кожного громадянина до цього негативного та незаконного явища [68, с. 128].

Корупція – це перш за все фактор, який заважає нормальній, стабільній роботі органів державної влади, дестабілізуючи відповідне та належне функціонування України. Існування корупції в нашій державі становить серйозну соціальну небезпеку для розвитку України, як правової, демократичної держави.

Корупційні діяння уповільнюють демократичний розвиток суспільства та загрожують національній безпеці. Найгіршим являється те, що внаслідок корумпованості посадових осіб здійснюється витіснення безкоштовних обов'язкових послуг, які передбачені громадянам у галузі охорони здоров'я та соціального забезпечення. Науковці стверджують, що «корупція – це корозія влади. Як іржа роз'їдає метал, так корупція руйнує механізм державного управління, державний апарат і роз'їдає моральні підвалини суспільства загалом».

Молдаван Е. навів основні корупційні дії, такі, як: зловживання службовим становищем – використання наданих повноважень для надання необґрунтованих переваг або пільг будь-якій групі чи особі; хабарництво; розкрадання ресурсів організації, установ, державних органів; непотизм (дружба, сімейність, кумівство), який призводить в подальшому до призначення родичів на ключові, керуючі посади та надання їм певних привілей – клановості, що сприяє проявам суб'єктивізму в системі органів державної влади та в управлінській діяльності; патронажна система (протекціонізм), метою існування якої в першу чергу є те, що заступництво щодо «потрібних» людей, здатних надавати за подібну «допомогу» послуги чи різні блага [66].

На думку, міжнародних бізнесменів та зарубіжних урядовців, саме розповсюдження, швидке поширення корупції є ключовою проблемою для нормального розвитку економічних відносин нашої держави з іншими країнами, причиною небажання останніх вкладати значні інвестиції у національну економіку. Вказані фактори підтверджують свідчення про зниження суспільної довіри до посадових осіб, їх рішень та діяльності органів державної влади.

Доречно звернути увагу на те, що існуюча «продажність» посадових осіб заради власної вигоди викликає негативне ставлення громадян до національних реформ [16].

Таким чином, громадськість не вірить в легітимність прийнятих рішень, нормативно-правових актів, через що відбувається дискредитація діяльності апарату держави. Особи, які працюють в органах державної влади, які уповноважені на виконання функцій держави зловживають владиними повноваженнями та користуються можливостями займаної ними посади з метою отримання особистої вигоди та прибутку, протиправного отримання матеріальних благ.

На думку науковців та правників корупція в органах державної влади охоплює ту сукупність корупційних діянь, які за законом визначаються злочинами.

Таким чином, корупція являється соціальним явищем, протиправним явищем, яке має глобальний характер, історичні витоки та впливає на соціальні процеси, оскільки її сутність полягає в тому, що найбільше вона притаманна соціальній сфері, що обумовлюється суспільним життям всіх верств населення, яке платить дорогу ціну за функціонування та реалізацію даного протиправного явища у органах державної влади. Корупція являється психологічним, політичним, правовим явищем та вправно пристосовується до сучасних реалій соціального життя.

1.2. Поняття та зміст механізмів протидії корупції в органах державної влади

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи протидії корупції, а також запровадження дієвих механізмів щодо запобігання та протидії корупції в органах державної влади. Досягнення успіху у цьому процесі є насамперед передумовою для формування у суспільства довіри до органів державної влади, зростання їх

економічного потенціалу та покращення добробуту громадян України [107, с 19-23].

Згідно зі статтею 5 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, підписаною 31 жовтня 2003 року та ратифікованою Україною 18 жовтня 2006 року, «кожна держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами та державним майном, чесності й невідкупності, прозорості й відповідальності» [44].

Відповідно до абзацу шостого частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [76].

Згідно з частиною другою статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб. Державні службовці, посадові особи органів державної влади та органів місцевого самоврядування перебувають у постійних взаємовідносинах із громадянам і забезпечують втілення в життя завдань та рішень органів публічної влади [46].

Сьогодні особливої гостроти набуло питання запровадження механізмів подолання корупції в органах державної влади. Через відсутність продуманої

кадрової політики щодо протидії корупції в органах державної влади, що призводить до кризового стану у державному управлінні та підриває довіру громадян до держави в цілому. Адже саме корупція у діяльності державних службовців, посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування завдає суттєвої шкоди демократичним засадам держави, підриває підвалини верховенства права, нівелює механізмами щодо подолання корупції, а також негативно позначається на економічному розвитку органів державної влади.

В Україні з 2011 року функціонує антикорупційна система, яка орієнтована на створення антикорупційної програми та належних механізмів протидії корупції в органах державної влади. За допомогою чого посилюється значення вимог до доброчесної поведінки посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, які мають ними керуватися, як нормами повсякденної поведінки.

Корупція – це дестабілізуючий фактор для нашої держави, який заважає нормальному та належному функціонуванню діяльності органів державної влади. Існування корупції на національному рівні являється створює серйозну соціальну небезпеку для розвитку правової держави. Корупційні діяння посадових осіб, чиновників та державних службовців загрожують національній безпеці та уповільнюють демократичний розвиток України, суспільства.

Механізми протидії корупції в органах державної влади – це сукупність правил щодо усунення корупційних схем задля належного функціонування таких органів.

Зміст механізмів протидії корупції в органах державної знаходить своє відображення у чинному законодавстві України. Дані механізми впливають з основних принципів запобігання і протидії корупції, які передбачені статтею 3 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», а саме:

- верховенства права;
- законності;

- пріоритетності запобіжних заходів;
- комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;
- участі громадськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів
- невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням [46].

Із вищевказаного переліку випливає, що саме запобігання корупції через низку встановлених теоретико-методологічні засобів та механізмів, у тому числі в активній співпраці із громадою, народом, є пріоритетним підходом у питанні подолання корупції органами державної влади.

Разом з тим, подолання корупції в органах державної влади може бути тільки за умов існування реальних та дієвих інструментів її протидії, зокрема, і на основі застосування традиційних правоохоронних методів та інститутів відповідальності. Тобто подолати корупцію в органах державної влади неможливо без застосування відповідних механізмів та без невідворотного настання відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», визначено склади злочинів у сфері професійної діяльності та службової діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, а також адміністративних корупційних правопорушень органами державної влади [74].

Крім того, для суб'єктів корупційних правопорушень, посадових осіб, державних службовців, уповноважених на виконання функцій держави, відповідно до статті 9 Закону України «Про запобігання корупції» за

порушення вимог фінансового контролю (як тих що передбачені статтею 13 Закону України «Про державну службу», так і додаткових, що прямо передбачені статтею 12 Закону України «Про запобігання корупції») встановлена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу. Зокрема, працівники органів державної влади за порушення фінансових вимог несуть як дисциплінарну, так і адміністративну відповідальність [76].

Зокрема, відповідний орган, який виявив корупційне правопорушення, зобов'язаний вжити заходів щодо припинення такого правопорушення та повинен негайно письмово повідомити про вчинення корупційного правопорушення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

В свою чергу, практичні результати в боротьбі з корупцією може дати і ротація державних службовців в органах державної влади. Адже стабільні колективи органів державної влади у разі прийняття ними рішення про допустимість корупційної діяльності виводять це явище на організований рівень. Схильному до використання посадових повноважень у власних цілях, чиновникові потрібний час на те, щоб пригледітися до колективу, побачити передбачуваних спільників на яких можна було б покластися. Тоді, коли зв'язки між учасниками корупційної змови налагодяться, хтось із спільників піддається переведенню, ротації, що розриває злочинні зв'язки між учасниками. До прикладу, багато міст мають на своїй території декілька підрозділів державних органів влади, відповідно, немає ніяких перешкод для переводу співробітників [34].

Окрім того, нестабільність структур, постійні зміни статусу, страх працівників за втрату роботи, низька заробітна плата спричиняють вплив найбільш кваліфікованої частини кадрів державної служби, що реалізують себе у приватному секторі та перетворюються на потенційних корупціонерів.

Беручи до уваги всі фактори яскраво-вираженого прояву корупційних діянь в органах державної влади, слід виокремити механізми її: державно-

політичні, державно-правові, соціально-економічні, суспільно-громадянські, соціокультурні. Їх можна поділити на дві групи: загальні та спеціальні, які базуються на заходах стратегічного і тактичного характеру [94, с. 134 – 140].

Дія *державно-політичних механізмів*, що входять до антикорупційної програми, обумовлюється низкою завдань. Першим завданням боротьби є зменшення впливу корупції на процес виборів. Тобто прозорість та чистота виборчих процесів та відповідних процедур, передусім фінансування виборчих кампаній, метою якої є запобігання можливості виникнення шантажу політиків після кампаній, чим створити належний захист суспільства від прийняття в подальшому політиками корупційних рішень, котрі можуть бути прийняті всупереч інтересам держави та суспільства.

При цьому, для вирішення даної проблеми варто переглянути чинне законодавство щодо виборів та виборчого процесу й практику, що допоможе вирішити наступні завдання:

- здійснити посилення державного та суспільного контролю за виборчим процесом та процедурами;

- здійснити збільшення припустимого розміру виборчих фондів, привівши його у відповідність до реальних витрат, які виділяються на проведення виборчих кампаній;

- надати дозвіл на завчасне формування партійних чи виборчих фондів задля збору внесків населення (через те, що за три місяці сформувати вагомі фонди з схожих внесків нереально, тому кандидати часто порушують норми законодавства);

- здійснити посилення контролю за дотриманням порядку фінансування виборчих кампаній, у свою чергу, покарання за їх порушення;

- здійснити підвищення ролі і незалежності системи виборчих комісій, водночас збільшивши їх прозорість та відкритість для суспільного контролю.

У свою чергу, слід зменшити вплив корупції на законодавчі органи та їх діяльність.

Для цього необхідно внести зміни до законодавства України щодо спрощення процедури притягнення до кримінальної відповідальності депутатів, одночасно здійснити посилення контролю за процедурною стороною законотворчості.

Дуже часто трапляється так, що корупція в законодавчих органах використовується для поповнення партійних кас та кишень депутатів. Тому варто ввести загальноприйнятту практику фінансування парламентських партій з державного бюджету на більш пізніх стадіях, поєднуючи це зі збільшенням контролю зі сторони держави за діяльністю партій у рамках чинного законодавства України. Джерела та способи фінансування політичних партій та політичних організацій повинні бути наскрізь прозорі для громадян.

Водночас, необхідно здійснити стимулювання формування принципу відповідальності перед виборцями в існуючих політичних партіях, оскільки політичні партії володіють механізмами політичної соціалізації своїх висуванців і несуть за них відповідальність.

Відповідно до Конституції України це повинно бути поєднано з реформуванням виборчої системи, адже вибори за списками – атрибут парламентської республіки. Повернення до мажоритарної системи хоча б на рівні виборів до органів місцевого самоврядування підвищить соціальну відповідальність обранців перед виборцями і забезпечить зворотний зв'язок між депутатами і громадою, що позитивно вплине на прозорість діяльності народних обранців [107, с. 19-23].

Державно-правовий механізм боротьби з корупцією побудований на нормах права, які забороняють посадовим особам, політикам, державним службовцям вчиняти корупційні діяння, а також передбачають запровадження заходів адміністративно-правової відповідальності у випадку вчинення вказаними особами корупційних діянь, зокрема, визначено перелік правоохоронних органів та їх повноважень, які ведуть запобігають та протидіють корипційним проявам.

Боротьба з проявами корупції має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних, правоохоронних і репресивних заходів. Пріоритет повинен надаватися профілактичним заходам загальносоціального і спеціального кримінологічного спрямування.

Важлива особливість, що породжує корупцію в органах державної влади – поява в законодавчих актах прогалін, невизначених, а також напівневизначених норм або норм, що допускають подвійне тлумачення. Так, використання в законодавстві термінів «істотне» або «несуттєве порушення законодавства», у випадку якщо поняття «істотне» немає однозначного визначення, що відповідно стає корупційною лазівкою. Для запобігання такого роду порушенням треба, щоб всі проекти законів, які розглядаються у Верховній Раді, проходили антикорупційну експертизу в спеціально створеному відділі. Серед правових механізмів антикорупційної програми важливу роль відіграють законодавчі механізми [107, с. 19-23].

Вводити юридичне поняття корупції нарівні з її конкретними проявами (наприклад, хабаром) недоречно, оскільки будь-які спроби вкласти це поняття у тверді рамки приведуть до того, що частина корупційних дій виявиться за межами дії Кримінального кодексу або іншого закону. З тієї ж причини недоцільно регулювати боротьбу з корупцією органах державної влади одним законом. Більш ефективно підійти до вирішення завдання системно, передбачивши засоби боротьби з корупцією у всьому комплексі законодавчих актів. Це означає, що реалізація антикорупційної програми за перерахованими напрямами повинна підкріплюватися підготовкою й прийняттям законодавчих актів, що охоплюють різні сфери регулювання, зокрема:

- закон про лобізм;
- закон про відповідальність за легалізацію злочинних доходів;
- закон про конфіскацію майна й доходів, придбаних у результаті незаконних угод (існує досвід застосування такого законодавства в Італії);

– закон про державний контроль за відповідністю великих видатків на споживання декларованим доходам;

– доповнення в основи законодавства про державну службу: введення обмежень для чиновників переходити на роботу після звільнення з державної служби в комерційні організації, які були йому колись підконтрольні або були пов'язані з ним відповідно до його компетенції. Подібне обмеження повинне поширюватися й на осіб, що обираються в законодавчі органи;

– доповнення до чинного законодавства, у результаті яких будуть визнаватися недійсними угоди, договори отримані від органів влади ліцензії й дозволи, якщо встановлено, що вони пов'язані з корупційними діями.

Дію соціально-економічних механізмів повинно обумовлювати й те, що розумне визначення сфер державної присутності в економіці повинні звужувати підґрунтя, на якому процвітають корупційні дії та має здійснюватися вдосконалення механізмів державного регулювання економіки задля приглушення зазначених протиправних дій. Очікуваний ефект дає підстави для наведення порядку у сфері державних фінансів. Нижче це ілюструється декількома прикладами:

1. Перехід до адекватних і реалізованих бюджетів ліквідує ситуацію дефіциту бюджетних коштів, за якої різко розширюється сфера «особистого розсуду» при прийнятті рішень чиновниками.

2. Забезпечення реалізації контрактних умов, прав власників і акціонерів, установа прозорості діяльності підприємств для акціонерів (та інші подібні заходи) дають можливість підприємцям апелювати до закону й зменшують шанс появи підстав використання хабарів як засобу захисту своїх комерційних інтересів.

3. Удосконалення податкового законодавства зменшує тіньову (вищою мірою заражену корупцією) зону економіки, обмежує можливості шантажу підприємців з боку службовців податкових органів.

4. Зменшення наявного обігу готівки, розширення сучасних електронних засобів розрахунку, впровадження сучасних форм звітності полегшують контроль за рухом коштів, ускладнюють давання хабарів. Це особливо важливо для обмеження низової корупції [40].

Суспільно-громадянські механізми антикорупційної програми зумовлені такими чинниками:

1. Комерціалізація комунальних та соціальних послуг, введення в даній сфері конкуренції нормалізують корумпований, тіньовий ринок дефіцитних послуг.

2. Розширення практики застосування нових методів щодо здійснення за допомогою електронних засобів безготівкового обігу соціальних виплат, що зменшить залежність населення від розсуду працівників органів державної влади, нівелюючи прояви корупції.

3. Делегування частини завдань соціального значення для вирішення інститутами громадянського суспільства, які перебувають під державним контролем, таким чином стане один з найефективніших засобів боротьби із корупцією. Громадські об'єднання та організації, що отримують на умовах контракту право на реалізацію окремих державних функцій та за конкурсом, являються менш бюрократизовані та більше піддані суспільному контролю. При цьому, дані організації та об'єднання більше спрямовані не на зміцнення інституту, а на рішення основного завдання, як це властиво бюрократичним системам. Чим і вирішуються відразу три важливі завдання: підвищується ефективність реалізації соціальних функцій держави, обмежуються прояви низової корупції та зростає довіра населення до влади [43, с. 15-31].

Соціокультурні механізми подолання корупції в органах державної влади.

Для належного запровадження механізмів подолання корупції в органах державної влади, усунення причин і умов, сприяючих поширенню корупції в таких органах, необхідно здійснити наступні заходи:

– проаналізувати та провести ревізію нормативно-правових актів. Скоротити їх кількість до необхідного мінімуму, усунувши наявні протиріччя, двозначність формулювань, передбачити конкретну відповідальність за невиконання.

– створити для громадян належні умови для ознайомлення з нормативно-правовими актами. Зобов'язати міністерства і відомства публікувати в засобах масової інформації підзаконно-правові акти, що зачіпають інтереси широких верств населення.

– забезпечити дотримання принципу колегіальності в усіх випадках ухвалення життєво важливих для громадян рішень, передбачити можливість оскарження цих рішень у вищестоящі органи та суд.

– переглянути оплату праці працівників апарату виконавчої та представницької влади (підвищити) .

– відбір кандидатів в органи державної влади і управління здійснювати на лише конкурсній основі при ретельному вивченні не тільки професійних, але і особистих якостей претендента.

– створити необхідні умови та посилити роботу правоохоронних органів щодо боротьби з корупцією, зокрема, передбачивши в законодавстві можливість використання необхідних додаткових засобів і методів доказу цієї категорії злочинів, що є найбільш складним [55].

Оскільки корупція є наслідком загальних проблем держави та суспільства, боротьба з нею не зводиться до реалізації вузької антикорупційної програми. У цих випадках механізми подолання корупції в органах державної влади виступаю також як додаткове обґрунтування реалізації відповідних заходів. Крім того, це має на увазі необхідність координації, для того щоб уникнути дублювання або, навпаки, об'єднати зусилля.

Вище наведено деякі заходи, які є основою механізмів протидії та подолання корупції в органах державної влади. Оскільки досить поширене

уявлення про те, що головні засоби боротьби з корупцією – це переслідування корупціонерів.

Таким чином, запорукою успішного виконання завдання із мінімізації проявів корупції є запровадження дієвих механізмів, забезпечення належного їх виконання, а також збільшення рівня знань антикорупційного законодавства як представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування, так і суспільством в цілому. По-перше, це сприяє ефективній дії вже встановлених законодавством превентивних механізмів подолання корупції в органах державної влади, по-друге – підвищить рівень правової обізнаності народу, що зменшить ризик порушення їхніх основних прав та свобод у повсякденному житті, а також сприятиме формуванню у громадян нетерпимого ставлення до проявів корупції.

1.3. Аналіз джерельної бази дослідження

Проблематика джерельної бази щодо запобігання та протидії корупції в органах державної влади у сучасній науці недостатньо розроблена. Втім, стрімкий розвиток суспільного життя, поява сучасних форм корупційних явищ, вимагає постійного удосконалення законодавчої бази та методів їх запобігання. Таким чином, питання боротьби з корупцією в органах державної влади, безперечно залишаються одними із пріоритетних для науки державного управління. Відповідно, утворення нових спеціалізованих антикорупційних органів обумовило формування сучасних напрямків розвитку науково-правової думки, позаяк належне їхнє функціонування є можливим виключно за наявності джерельної бази [35].

Емпіричну основу корупції в органах державної влади та дослідження боротьби з нею становлять наукові видання та чинне законодавство України, у яких містяться матеріали теоретичних, емпіричних досліджень, норми та санкції. Це статті у наукових журналах, монографії, матеріали тез доповідей конференцій. Зокрема, для спростування чи підтвердження певних теоретичних положень спеціалісти використовують звіти та документи службової аналітики

про діяльність антикорупційних органів; результати вивчення матеріалів, що стосуються антикорупційної діяльності у спеціалізованих антикорупційних органах; оприлюднені матеріали наукових досліджень, в тому числі соціологічних опитувань; матеріали засобів масової інформації; офіційних сайтів антикорупційних інституцій.

Перш слід зупинитися на наукових дисертаціях, присвяченим питанням державного регулювання боротьби з корупцією в органах державної влади.

У дисертації А. Кладченко «Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження» досліджено систематизацію та теоретичний аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів протидії корупції. Розглянуто генезис поняття «корупція» та «протидія корупції», характеристику антикорупційного законодавства України та антикорупційної діяльності, що має стати позитивною динамікою зменшення корупції в органах державної влади та корупції загалом.

Різним аспектам та механізмам запобігання та боротьби антикорупційної діяльності щодо прояву її в органах державної влади присвячено і більш ранні наукові розробки. Тому, слід згадати роботи С. С. Серьогіна «Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України» (2010 р.), І. Кушнарєва «Антикорупційна політика сучасної держави: загальнотеоретична і порівняльно-правова характеристика» (2013 р.), М. І. Мельника «Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції» (2002 р.), Г. Б. Яковенка «Удосконалення державного механізму запобігання та протидії корупції: особливості транзитивних систем» [58].

В свою чергу, слід відмітити роботу О. Д. Берези «Державна антикорупційна політика: сутність на особливості реалізації в постіндустріальному суспільстві» (2016 р.), у якій він обґрунтував сутність та особливості реалізації державної антикорупційної політики з огляду на характер і масштаби впливу корупції на розвиток органів державної влади,

держави загалом та суспільства в умовах постіндустріалізму, зокрема розробив напрямки вдосконалення державної антикорупційної політики на їх основі» [34, с. 218].

Окрім того, серед багатьох робіт, слід виокремити монографію В. М. Соловйова «Запобігання і протидія корупції у державному управлінні України» (2012 р.) в якій він окреслив результати дослідження теоретико-методологічних засад, соціально-історичних передумов виникнення та шляхів попередження та обмеження негативних наслідків впливу корупції на розвиток державного управління. За допомогою системного PESL-аналізу (економічного, політичного, соціального, інституційного та законодавчого вимірів) В. М. Соловйов аргументував, що національна парадигма запобігання та протидії корупції в органах державної влади повинна ґрунтуватися на засадах: виявлення й усунення корупції в державному управлінні, зокрема її окремих проявів, а також явищ, що її породжують та за допомогою яких вона поширюється; виявлення та розслідування злочинів антикорупційними органами; притягнення винних до відповідальності згідно з чинним законодавством України; відшкодування шкоди фізичним і юридичним особам, а також державі [99, с. 508].

Вищезазначені наукові роботи присвячені питанням запобігання та протидії корупції в органах державної влади, установах, організаціях та суспільстві, а також притягнення до відповідальності посадових осіб та осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Питання теоретичного значення та їх дослідження дає можливість забезпечити належне приведення законодавства до сучасних стандартів задля боротьби корупції в органах державної влади, зокрема теоретичне забезпечення являється важливим для роботи, оскільки складовою організаційно-правового забезпечення будь-якої діяльності є відповідні теоретичні напрацювання. Тому дослідження наукових праць, присвячених сутності, розвитку та особливостям реалізації методів, механізмів та стратегії боротьби корупції в органах

державної влади, які дали змогу зробити ряд принципових висновків та пропозицій, щодо формування та функціонування державної антикорупційної політики України .

Вагому увагу у роботі присвячено аналізу щодо дослідження етапів формування антикорупційного законодавства, у зв'язку з чим опрацьовано роботи О. Ходареєва та М. О. Ярошенка [110], [113]. Зокрема, за допомогою праць Н. Ю. Задирак, О. В. Скочиляс-Павлів, О. Головкиної, С. М. Клімової здійснено аналіз сучасних тенденцій боротьби з корупцією в органах державної влади та норм закріплених у чинному антикорупційному законодавстві, а саме проаналізовано ряд нормативно-правових актів щодо регулювання вищезазначеного питання: Закони України «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2021-2025 роки», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державне бюро розслідувань», постанови Кабінету міністрів України «Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань», «Про прокуратуру», наказ Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України», «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні».

В свою чергу, особливе місце у магістерській роботі присвячено розгляду процесу утворення та функціонування спеціалізованих антикорупційних інституцій.

Однією із джерельної бази дослідження корупції в органах державної влади для розгляду цього питання стала робота Є. Вандіна «Організаційно-правові засади діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України» (2017 р.), в якій окреслено та досліджено правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України як окремого підрозділу Генеральної прокуратури України, а також визначено її місце в системі боротьби з корупцією в органах державної влади. В свою чергу, розглянуто

особливості функціонування антикорупційних інституцій у системі органів публічної влади України. Проаналізовано організаційні засади діяльності Спеціалізованої прокуратури, її взаємодії з іншими державними органами, суб'єктами громадського суспільства та міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з корупцією. Внесені пропозиції з удосконалення законодавства про боротьбу з корупцією в органах державної влади і статусу Національної антикорупційної прокуратури [20].

При цьому, розглянуто наукові статті, в яких досліджується нормативно-правове забезпечення та функціонування нових антикорупційних органів, які утворено нещодавно. Цікава позиція та теоретичні питання, які були проаналізовані у праці Т. І. Созанського «Повноваження Національної агенції з питань запобігання корупції» [98]. Науковець здійснив аналіз повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції у контексті чинного антикорупційного законодавства. Аргументував та ствердив необхідність проведення Національного агентства з питань запобігання корупції методичної та роз'яснювальної роботи з проблемних питань застосування актів законодавства стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб органів державної влади. Окреслив категорії суб'єктів, з якими Національне агентство з питань запобігання корупції повинно проводити перепідготовку, підготовку та підвищення кваліфікації із питань, пов'язаних з запобіганням корупції в органах державної влади та у апараті державного управління [98].

Зокрема, були опрацьовані праці інших теоретиків, які зацікавились дослідженням вищевказаного питання, а саме: праця В. С. Волика «Нормативно-правові засади компетенцій Національного агентства з питань запобігання корупції». В роботі, в першу чергу, досліджено ряд питань нормативно-правового забезпечення основних прав, обов'язків та відповідальності Національного агентства з питань запобігання корупції в Україні та його членів [19].

Взято до уваги та опрацьовано працю Є. Д. Скулиша «Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань». У якій науковець розглянув болючі питання щодо реформування правоохоронних органів у контексті нового Кримінального процесуального кодексу України. Досліджував місце та роль, яку повинно займати Державне бюро розслідувань у системі правоохоронних органів, органів досудового розслідування та спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в органах державної влади [16].

Зокрема, проаналізовано роботи Ю.Ф. Лавренюка, С. О. Телешуна, О. В. Клок, А. Л. Тінькова для дослідження та проведення аналізу джерельної бази стосовно боротьби з корупцією в органах державної влади, в свою чергу законодавства, що надає повноваження антикорупційним органам здійснювати таку боротьбу, а також проаналізовано особливості діяльності антикорупційних інституцій у структурі державних органів України.

Таким чином, опрацьовано наукові праці, які стали теоретичною основою для дослідження питань боротьби корупції в органах державної влади. Зокрема, питання корупції, як соціального та правового явища, боротьби запобігання та корупції, політики, джерельної бази, законодавства, антикорупційної стратегії та антикорупційних органів, що стали предметом дослідження наступних теоретиків І. Беззуб, О. Калітенко, К. Берднікова, А. Васьковцов, В. Демський, А. Волошина, О. Заліско, Т. Ільєнок, В. Кіселичник, С. Клімова, Я. Кашуба, Т. Ковальова, А. Кухарук, Ю. Лавренюк, Д. Лук'янець, Л. Тесля, О. Мельник, С. Серьогін, Є. Невмержицький, І. Печенкін, Р. Рябошапка, С. Телешун, А. Тіньков, М. Хавронюк, Н. Холодницький, О. Хмара та інші.

Отже, для дослідження наявне характерне використання великої кількості емпіричних матеріалів при здійсненні аналізу особливостей формування та реалізації боротьби корупції в органах державної влади. Джерельну базу дослідження можна умовно розділити на використання праць для філософського, теоретико-методологічного та емпіричного осмислення боротьби корупції в органах державної влади.

Даний підхід дасть можливість дослідити у повній мірі всю складність та проблематику подолання корупції в органах державної влади, особливості її реалізації у державному управлінні та процесі.

Вагома кількість розглянутих робіт багатьох науковців дозволяє проаналізувати власне механізми та методи боротьби з корупцією на розвиток українського суспільства. Вказані методи та механізми знаходять своє відображення у законодавстві України. Нормативно-правова база запобігання й протидії корупції в органах державної влади становлять окремі положення Конституції України, законів, постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, відомчих нормативних актів.

Висновки до Розділу 1

Дослідивши теоретичні основи корупції та механізми протидії боротьби корупції в органах державної влади, а також опрацювавши джерельну базу, можна зробити висновки.

Корупція як соціальне явище являє собою багатоаспектне явище, небезпечне, економічне, політичне, морально-психологічне, правове, яке породжує несправедливість у суспільстві та несе національну небезпеку для розвитку держави. Корупція як соціальне явище є:

- являється соціально обумовлена, оскільки є продуктом соціального життя;
- володіє соціальною вартістю, тобто «ціною», яку платить населення за існування корупційних явищ;
- наявний глобальний характер та історія зародження корупції, її витоки;
- здійснює суттєвий впливає на найважливіші соціальні процеси, а саме: політичні, економічні, правові та ін.;
- вважається політичним, економічним, соціальним, правовим, моральним та психологічним явищем;

– має властивість постійно видозмінюватися відповідно до соціальних реалій.

Окрім цього, корупція – це незаконне використання посадовою особою органу державної влади своїх повноважень, з метою отримання прибутку та вигоди для себе та своїх близьких.

У загальному аспекті корупцію можна трактувати, як соціальне явище, яке охоплює діяння, які в подальшому створюють умови для вчинення корупційних діянь чи їх приховування, зокрема в органах державної влади.

Викладене вище дає підстави вважати, що проблеми корупції в органах державної влади, безумовно, знаходяться у центрі боротьби антикорупційних органів з її пагубними та незаконними проявами. У демократичних умовах функціонування соціуму корупція виступає другорядним явищем, яке вагомо впливає на загальнодержавну ситуацію та намагається бути контрольованим антикорупційними органами.

Корупція отруює всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у процес функціонування органів державної влади, як головний, найбільш дієвий та швидкий протиправний засіб вирішення питань, задля досягнення певних індивідуальних корисливих цілей.

В свою чергу, важливу роль у боротьбі з корупцією в органах державної влади займають механізми протидії корупції. Механізм протидії корупції в органах державної влади – це система цілеспрямованих, чітких, злагоджених дій посадових осіб спеціалізованих антикорупційних органів, працівників правоохоронних структур та представників громадянського суспільства, які переслідують мету щодо забезпечення конституційних прав та свобод людини та закріплення демократичних цінностей, виховання населенням неприйнятності корупційних проявів, попередження та подальше притягнення до відповідальності за корупцію в державному управлінні та у державно-владних відносинах.

Зокрема, механізми протидії боротьби корупції в органах державної влади – це система дій, спрямована на виявлення, припинення, обмеження поширення та запобігання корупційним діям в державі та в її органах влади. Механізми протидії корупції в органах державної влади спрямовані на ліквідацію причин та зменшення прояву корупціогенних чинників та мають виключно низхідний характер, від державних органів до громадянина, в свою чергу, механізми протидії корупції базуються на тісній взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства, які спрямовані на руйнацію передумов корупції.

Задля ефективного подолання корупції в органах державної влади, необхідно вивчити усі етапи зародження даного явища, визначити джерельну базу та реалізувати механізми протидії корупції в органах державної влади. Усунувши причини виникнення корупції стане можливим зменшити її обсяги та очистити апарат державного управління від її проявів.

РОЗДІЛ 2. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

2.1. Передумови виникнення корупції в історичному контексті

Корупція – це негативний фактор, який заважає нормальному та належному функціонуванню органів державної влади, дестабілізуючи державне управління. Сьогодні більш очевидно, ніж раніше, що від механізмів боротьби з корупцією в органах державної влади залежить добробут людей, публічного урядування, тобто управління державною владою для управління справами народу.

Корупція є хворобою державної влади та ознакою поганого управління. Це підриває верховенство права та послаблює інституційну основу політичної стабільності, соціальної єдності та економічне зростання країни. Особи, уповноважені на виконання функцій держави, у тому числі й державні службовці користуються можливостями займаної ними посади та переслідують мету особистого збагачування та отримання особистої вигоди, а також протиправного отримання матеріальних благ. Поняття «корупції» знайома людству ще з часів сивої давнини. Логічно пояснюється виникнення цього явища з появою держави та запровадження права, коли почали з'являтися посадові особи, які уповноважені були, на той час, виконувати керівні функції [22].

Дослідження теоретиків свідчать, про те, що посадові особи, що володіють владою, зловживають нею для досягнення поставленої мети.

Вперше про корупцію згадується в справах Стародавнього Вавилону у XVI столітті до н. е., а також в Законах царя Хамурапі. Зокрема, Аристотель досліджуючи прояви корупції в часи античності вважав, що подолання корупції призведе до державної стабільності. Він вважав, що за допомогою даного устрою, у якому існуватимуть закони, можна буде вплинути на посадових осіб,

та не дозволити їм незаконно збагачуватись. Окрім того, стародавні Афіни теж мали ряд законів спрямованих на запобігання та протидію корупції. В свою чергу, варто пам'ятати те, що термін «корупція» в Стародавній віки, відрізнялося від існуючого зараз. Під корипційним явищем розуміли підлабузництво, спокуса диявола, що мало канонічне значення [67].

Соціальні та історичні корені виникнення корупції сягають давніх часів коли тільки з'являлось суспільство. На рівні свідомості, людина бажає виокремити себе з-поміж інших матеріальними благами або дорогим подарунком. Отже, кожна людина відчуває панування над кимось.

Корупція взяла свій початок появою приватної власності. Через це пояснюється і те, що в ті часи почали з'являтися різні прошарки суспільства. У Стародавній Греції в IV– V ст. до н.е. корупція несла побутовий характер. Втім, на сьогодні людина даючи хабар посадовій особі прагне вирішити свої питання швидше, аніж нашкодити тому чи іншому чиновнику. З часом корупцією почали називати деякі прояви у судовій практиці, порушення громадського порядку, занепад моралі та розбещеність молоді.

Корупція як негативне явище в якійсь мірі, дійсно породжує занепад суспільної моралі, адже людина вважає, якщо вона матиме гроші, то у неї буде можливість вирішити питання будь-якої складності, в тому числі відкупитися від відповідальності за порушення норм, даний хід подій породжує несправедливість, невдоволення та суспільний безлад. У Древньому Римі корупція означала підкуп судді, а з XV– XVI ст.ст. – продажність та підкупність посадових осіб, чиновників та громадсько-політичних діячів, що було неприпустимим та набуло неабиякого поширення.

Офіційні прояви корупції на території теперішньої України зафіксовані на Київській Русі у XI–XII столітті. Дружинники зловживали своїми обов'язками під час виконання функцій бюрократії. У Стародавній Русі першу згадку про корупцію знайшли у Двінській установчій грамоті, даний термін позначався, як «посул» – незаконна винагорода. У часів татарської орди хабарництво на

деякий період силовими методами усунув Бати [47]. У період правління Польщі хабарництво несло «середньоєвропейський» характер, адже прояви його були незначними. В той час від «справедливого» королівського суду, який всякчас ставав на бік сторони, яка була багатшою та заможною, через що постраждав Б. Хмельницький. Зважаючи на вищевказане вбачаємо те, що проблема корумпованості посадових осіб при владі існувала ще з давніх-давен. Це у свою чергу й пояснює виникнення та появу окремих категорій суспільства у яких більше повноважень та які часто дозволяли впливати на важливі проблеми. Після його перемоги Б. Хмельницького над Річчю Посполитою в Гетьманській державі почало процвітати хабарництво [73].

При дослідженні довгого шляху європейських країн до поділу публічної і приватної влади, С. Барсукова вказує, що «півтора століття тому посади державного значення в Європі закладали і давали в придане, неодноразово передавали у спадок. До прикладу, у Іспанії посади в колоніях продавали на офіційних аукціонах. Зокрема, голландський чиновник міг оплачувати «ліцензію на зайняття посади» в колоніальній Батавії. При цьому, ще в середині ХІХ століття для більшої частини Європи було характерним сприйняття посади державного значення, як приватної власності, й ніхто не називав це корупцією» [24]. Така практика була або законною, або трактувалась законом дwoяко.

У 1990-х роках корупція стала популярною темою для міжнародних організацій, особливо ІМФ, Світового банку, Ради Європи, ООН та ЄС. Взяли початок формування етичних, організаційних та політико-правових основ визначення корупції. Втім цього не достатньо було для того, щоб розкрити дану тему, адже варто здійснити аналіз періодів протидії корупції в Україні.

Боротьба з корупцією в органах державної влади триває протягом усього часу незалежності України. Активну роботу щодо подолання корупції здійснюють спеціалізовані антикорупційні органи, проте досі не вдається подолати дане негативне явище. Задля успішного викорінення корупції в органах державної влади потрібно детально вивчити усі недоліки механізмів

протидії, які застосовувались у різні періоди, задля знищення корупції в органах державної влади та знаходження найефективніших та найоптимальніших способів та засобів.

Зважаючи на зазначене, зупинимося на детальнішому дослідженні періодів протидії корупції в органах державної влади. *Перший період – ідеологічний* (1991 рік – перша половина 1994 року). Цей період характеризується виникненням проблеми боротьби з корупцією в органах державної влади, яка згодом набула неабиякої актуальності. Саме під час цього етапу розквітає корупція в органах державної влади, адже для цього існувало сприятливе середовище.

Корупцію як соціально-економічне явище, що загрожує розвитку суспільству та держави, засудили народні депутати Верховної Ради України першого скликання з прийняттям незалежності України, це були: Л. Скорик, В. Чорновіл, Г. Омельченко, С. Хмара, І. Білас та інші. Дану проблему в тому числі висвітлював у своїх промовах перший Президент України – Леонід Кравчук.

Однак його промови залишались тільки словами, адже відповідної діяльності щодо подолання корупції в органах державної влади не було. Продовжувалася тільки ідеологічна боротьба. У зв'язку з такими сприятливими умовами українські посадові особи не змогли утриматися від спокуси збагачення, використовуючи владні повноваження задля отримання прибутку.

Серед соціальних причин та умов поширення корупції в органах державної влади варто виокремити: низький рівень правової культури посадових осіб; збереження старої структури державного управління; непрозорість прийняття рішень посадовими особами; відсутність дієвих механізмів контролю за діяльністю органів державної влади; неправильне розуміння службових обов'язків; занадто велика концентрація повноважень у керівників.

Другий період – «фронтальна та лобова атаки» (друга половина 1994 року – 1995 рік). Під час цього періоду застосувались адміністративно-

командні методи безпосередньої боротьби з корупцією в органах державної влади. Президентом України були підписані Укази «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби із злочинністю» та «Питання боротьби з корупцією та іншими злочинами у сфері економіки». Зокрема, Верховною Радою України прийнято Закони України «Про боротьбу з корупцією», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Зазначені нормативно-правові акти з метою знищити корупцію в органах державної влади кинули виклик тіньовій владі, яка продовжувала отруювати державне управління.

Відповідно до вказаних нормативно-правових актів, наприкінці липня 1994 року створено 200 слідчо-оперативних груп із працівників Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України та Служби Безпеки України для розслідування особливо важких злочинів вчиненими посадовими особами органів державної влади.

Через відсутність кадрового забезпечення не працювали й механізми боротьби корупції в органах державної влади, у зв'язку із чим склалася ситуація, яку не очікували. Адже були відомі факти зловживання службовим становищем посадовими особами, хабарництва, однак через брак працівників дані справи йшли нанівець. На жаль, активна наступальна атака корупції закінчилася поразкою, зокрема способи та засоби подолання корупції виявилися неефективними. На той час за хабарі було затримано тільки незначну частину посадових осіб. Для того, щоб дієвими були механізми потрібно було поповнити резерви та заповнити всі вакантні посади слідчих аби здійснити такого масштабу роботу [27, с. 12].

Очевидним є те, що корупція підриває довіру громадськості до діяльності державних службовців та до інших посадових осіб, негативно впливає на політичний та економічний розвиток, становить реальну загрозу національній безпеці.

Основні фактори, котрі дали підстави виникненню та в подальшому сприяння розвитку корупції, є насамперед збіднілість певних верств населення,

зловживання службовим становищем посадових осіб, погіршення криміногенної ситуації, безкарність за корупційні злочини, високі показники нерівності розподілу прибутків в суспільстві, процеси економічної трансформації. Через вказані підстави корупція в органах державної влади та і в Україні загалом набула характеру системності. Якщо проаналізувати боротьбу з корупцією в органах державної влади, то на другому етапі помітно, що її побороти окремими заходами дуже важко, а подекуди неможливо [26].

Було б ефективно використовувати комплексні підходи, тобто прийняти нормативно-правові документи, переформатувати правоохоронні органи, здійснювати координацію та контролювати їх діяльності на державному вищому рівні, що наведено у наступному періоді.

Третій період – координація зусиль на боротьбу з корупцією в органах державної влади (1996-1997 рр.). Протягом цього періоду активно працював парламент та інші державні органи, адже прийнято безліч нормативно-правових актів: Закони України «Про незадовільний стан виконання заходів щодо боротьби із злочинністю», «Про концепцію національної безпеки України», «Про Національну програму боротьби з корупцією», оновлено Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України, підрозділи боротьби з організованою злочинністю у системі СБУ та МВС.

У 1997 році під керівництвом Президента України проведено операцію «чисті руки», втім побороти корупцію в органах державної влади так і не вдалося. Адже всі заходи, що застосовувались спрямовувались на усунення наслідків, а не причин виникнення корупції. Для того, щоб побороти корупційні діяння варто викоринити причини їх зародження в суспільстві [30].

Здійснюючи аналіз третього періоду стає зрозумілим те, що через недостатність дій щодо боротьби з корупцією в органах державної влади, а також недовіра певних механізмів, які б справилися з даною проблемою. Отже, корупція руйнує основу органів державної влади, виводить інтереси

деяких окремих посадових осіб вище потреб населення, що призводить до утворення прірви між владою та народом, негативний образ в очах суспільства послаблює саму владу [49].

Окрім того, найбільша небезпека прояву корупції в органах державної влади спостерігається та криється в тому, що вона знижує псує імідж та авторитет країн, загрожує національній безпеці, завдає значної шкоди утвердженню демократичних основ державного управління, побудови та належного функціонування державного апарату; відповідним чином обмежуються конституційні свободи, права людини та громадянина, через що гальмує соціально-економічні реформи, зупиняє розвиток ринкових відносин; грубо порушує встановлений чинним законодавством України порядок здійснення повноважень посадовими особами органів державної влади у відповідній сфері діяльності, чим надає привілеї корумпованим кланам та угрупованням, підпорядковуючи державну управління, в тому числі й державну владу особистим інтересам; породжує тотальне збільшення обсягів організованої злочинності; слугує підвищенням тінізації та криміналізації економічних відносин; порушує принцип невідворотності покарання та соціальної справедливості; знищує духовні, моральні та людські цінності; ускладнює відносини України з міжнародним співтовариством та іншими державами, що унеможлиблює надання таміки допомоги нашій країні.

Четвертий період – системний підхід в боротьбі з корупцією (1998 р. – до нині).

Цей етап є одним із найважливіших, адже відбувається активне застосування механізмів боротьби з корупцією, а також утвердження принципів комплексності [49]. Зокрема, вдосконалювався механізм притягнення до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією державних службовців.

Розвиток державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади покращувався, однак значною мірою й надалі тримався на

слабкій основі через те, що взаємодія населення із органами державної влади пов'язані із отриманням адміністративних послуг, які надаються органами державної виконавчої влади (центральними та місцевими). Тобто наявні форми корупційних практик (наприклад, зловживання службовим становищем державними службовцями), які тривають кілька років поспіль.

Не дивлячись на те, що наша держава запозичує зарубіжний досвід щодо боротьби з корупцією в державних органах, все одно ситуація залишається складною та досить суперечливою, бракує скоординованої державної політики у боротьбі з корупцією, так би мовити, вузьке бачення шляхів протидії. Зусилля влади зазвичай зводяться до звичних підходів, які працюють подекуди неефективно та призводять до розпорошеності зусиль антикорупційних органів, базується на репресивних засобах не дієвих в умовах сьогодення.

Результати дослідження свідчать, що в Україні не проводиться послідовних кроків з формування єдиної антикорупційної політики, зокрема не проводиться послідовних кроків боротьби з корупцією в органах державної влади [34]. Корупційні явища завдають значну моральну та матеріальну шкоди. За показниками сприйняття корупції ця сфера державного управління перебуває переважно у зоні підвищеного ризику. Індекс сприйняття корупції складає:

- а) центральні органи виконавчої влади – від 4,31 до 4,37;
- б) місцеві органи державної виконавчої влади (за винятком фіскальної служби, де показник є суттєво вищим) – 3,70;
- в) органи місцевого самоврядування – 3,66.

Таким чином, корупція проявляється в падінні авторитету органів державної влади, також руйнуються моральні та духовні основи громадян. Науковці вважають, що «корупція в Україні особлива, адже дуже відрізняється від інших розвинених країн. Кризовий тип корупції характеризується породженням кризи сучасного українського суспільства. Перш за все, здатністю поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість

зводити нанівець будь-які моральні, політичні, економічні, правові реформи в Україні».

2.2. Інституційні особливості формування організаційно-правових засад запобігання корупції в органах державної влади зарубіжних країн.

Корупція давно вже визнана сучасним світом глобальною проблемою. Поширення численних проявів корупції в органах державної влади на міжнародному та національному просторі підбило об'єднувати сили організацій задля вироблення дієвих механізмів боротьби корупції в органах державної влади. Зокрема, активна співпраця у цьому напрямку відбувається в рамках міжнародних організацій.

15 грудня 1975 року прийнята Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX), яка стала одним із перших міжнародних документів антикорупційного спрямування. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН засудила всі види корупції, зокрема хабарництво, зокрема розробила рекомендації запобігання та протидії корупції, які мали б вжитися на національному рівні іншими державами [45, с. 8].

За допомогою спільних зусиль впливових інтернаціональних спільнот розроблено та видано значну кількість міжнародних документів у сфері боротьби корупції в органах державної влади, а саме:

- 1) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції;
- 2) Рамкове рішення Ради Європейського Союзу № 568 від 22 липня 2003 року «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі»;
- 3) Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року щодо комплексної політики Європейського Союзу з протидії корупції;
- 4) Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO);
- 5) Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи;
- 6) Конвенція Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом»;

7) Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію Ради Європи та інші.

Вказані міжнародні документи, в якійсь мірі юридичні інструменти різняться за сферою їх застосування, втім передбачають спільну мету, а саме запроваджує загальні стандарти та механізми боротьби з корупцією в органах державної влади шляхом ратифікування та забезпечення виконання антикорупційного законодавства на національному рівні.

Розглядаючи наслідки та результати спільних угод країн у сфері боротьби корупції в органах державної, варто звернути увагу на Конвенцію Об'єднаних Націй стосовно боротьби з корупцією від 31 жовтня 2003 року. Даний правничий акт визначає фундаментальні засади антикорупційної політики держав-учасниць, що є результатом спільних міжнародних домовленостей.

Норми Конвенції Об'єднаних Націй передбачають насамперед:

«спеціальних антикорупційних органів, діяльність яких спрямовується на запобігання й протидію корупції (ст. 6);

оптимізацію функціонування публічного та приватного сектору (ст. 7 та 12);

активну участь представників громадянського суспільства в здійсненні заходів антикорупційної діяльності (ст. 13);

закріплення кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення та окреслення корупційних злочинів;

впорядкування сфери державних закупівель й управління державними фінансами (ст. 9)» [44].

До того ж, активізувалось антикорупційне співробітництво держав на регіональному рівні, окрім антикорупційної діяльності ООН.

При цьому, необхідно здійснити аналіз діяльності Ради Європи в напрямку формування антикорупційних програм на національному рівні. Дана міжнародна організація у боротьбі з корупцією в органах державна влади служить щодо трьох взаємопов'язаних аспектах: вироблення

загальноєвропейських норм, стандартів, механізмів, контроль за їх дотриманням та надання технічної допомоги державам та регіонам.

Зважаючи на це, Радою Європи було розроблено наступні сучасні європейські антикорупційні Конвенції.

В першу чергу, це Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, метою якої є запровадження ефективних способів та засобів правового захисту осіб, надання їм можливість захищати свої права та інтереси у зв'язку з заподіяною шкодою внаслідок певних корупційних дій [111].

При цьому, прийнята Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією та Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (1999 р.), яка установлює обов'язкові підстави криміналізації корупційних дій для країн-членів, види та обсяги міжнародної правової допомоги, зокрема заходи з міжнародного контролю [51].

Варто наголосити на тому, що вагомим досягненням Ради Європи являється створення **Групи держав проти корупції (GRECO)** – до повноважень даної організації належить оцінка рівня корупції в державах-членах організації та її аналітика; зокрема й підтримка в проведенні на національному рівні кожної країни потрібних законодавчих та інституційних реформ в антикорупційній сфері; здійснення контролю та моніторингу за виконанням правових документів та угод прийнятих Радою Європи.

Особливу увагу щодо подолання корупції в органах державної влади приділяє Європейський Союз (ЄС). Поміж документів Європейського Союзу у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади найважливішими виступає Комюніке Європейської комісії від 28 травня 2003 року стосовно комплексної політики Європейського Союзу, в котрій чітко визначено основні засади боротьби з корупцією в органах державної влади Євросоюзу, зокрема, окреслено принципи вдосконалення протидії корупції в органах державної влади у країнах-членах, які є новими, а також країнах-кандидатах та країнах третього світу.

З прийняттям Міжамериканської конвенції по боротьбі з корупцією у 1996 році, а також розробленням 25 принципів боротьби з корупцією Глобальною коаліцією для Африки у 1999 році, було впроваджено важливі заходи антикорупційного спрямування, що здійснюється і на інших континентах [63].

В свою чергу, Міжнародна Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проводить регіональну програму по боротьбі з корупцією в органах державної влади у Центральній Азії та Східній Європі. 10 вересня 2003 року у Стамбулі, в межах цієї програми підписано План дій по боротьбі з корупцією для наступних країн, а саме: Вірменії, Азербайджану, Таджикистану, Грузії та України. Головні принципи Стамбульського плану дій – це розвиток прозорості та ефективної системи державного управління та державної служби, посилення боротьби з корупцією і забезпечення чесності в бізнесі, підтримка активної участі суспільства щодо реформування антикорупційного спрямування та закріплення за державою обов'язку інформувати суспільство щодо антикорупційної політики.

Здійснюючи аналіз діяльності в рамках згаданих вище міжнародних організаціях щодо боротьби з корупцією в органах влади, можна зробити висновки, що прийняті угоди стосовно протидії та запобіганню корупції посилюють політичні зобов'язання держав-учасниць у боротьбі з цим небезпечним явищем і визначають основоположні міжнародні норми та процедури протидії цьому явищу на національному рівні кожної держав-учасниці. Що відповідно і свідчить про користь міжнародного співтовариства та його реальної впливовості відносно протидії корупції як на національному рівні, так і в глобальному масштабі.

Беручи до уваги досвід окремих країн світу, котрі результативно та ефективно ведуть боротьбу з корупцією в органах державної влади. Країни, які створили дієвий механізм протидії корупції в органах державної влади, а саме: Нову Зеландію, Швецію, Ісландію, Фінляндію, Данію, Сінгапур, Канаду,

Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Великобританію, Швейцарію, Австрію, Ізраїль, Чилі, Ірландію, США, Німеччину та ін.

Найменш корумпованою країною являється *Швеція*. Механізм запобігання та протидії корупції в органах державної влади у Швеції побудований на чотирьох головних принципах:

- 1) обов'язкове декларування доходів;
- 2) заборона особистих контактів чиновника та громадянина;
- 3) обмеження готівкових розрахунків;
- 4) повна відкритість органів державної влади.

Декларації посадових осіб органів державної влади всі знаходяться у відкритому доступі. Зокрема, органи, які фіксують порушення регулярно перевіряють інші органи публічної влади на виявлення ознак корупційних проявів з боку посадових осіб.

В свою чергу, одні з найбільш вільних від корупції країн є Скандинавські країни, зокрема *Фінляндія*. Міжнародна неурядова організація по боротьбі з корупцією «Трансперенсі Інтернешнл» визначає саме цю державу, як одну з найменш корумпованих порівняно з 133 країнами світу. Адже антикорупційна політика та діяльність у Фінляндії діє на фундаменті виняткової системи правосвідомості громадян, яка нівелює та не дозволяє через моральні принципи брати та давати хабарі, у зв'язку з чим, в країні відсутні спеціальні антикорупційні органи та законодавства, яке б регулювало дане питання. Втім, в країні присутній фільтр, а саме запобіжні антикорупційні норми, котрі запроваджені у правових актах про державну службу, фінансування політичних партій [106, с. 195].

Важливим для України являється і досвід боротьби з корупцією в *Новій Зеландії*, який передбачає розвиток правосвідомості громадян в плані того, що корупція не є засобом вирішення того чи іншого питання, а також будь-яких проблем. Відповідно, щоб привити кожному громадянину дану точку зору та з метою запобігання корупції в органах державної влади в країні регулярно

проводяться семінари та конференції, в ході яких ознайомлюють всіх бажаючих з антикорупційною політикою держави, порядком і правилами звернення зі скаргою щодо фактів корупції зі сторони посадових осіб державних органів [39].

Водночас, веде активну боротьбу з корупцією в органах державної влади також і *Німеччина*, привертає особливу увагу система та процедура звернення більшості громадян у випадку прояву корупції. Після спрощеної перевірки матеріали передають в органи прокурори для реєстрації та подальшого офіційного розслідування, під час якого високооплачувані та високопрофесійні правоохоронні органи відповідально, чесно проводять слідчі дії щодо викриття корупційних схем посадовими особами органів державної влади. Окрім цього, запобіганню корупції в органах державної влади сприяє і висока повага населення до закону, правопорядку [45, с. 8].

Позитивний приклад комплексної боротьби з корупцією для України та для інших країн світу представляє антикорупційна стратегія *Сінгапуру*, головними засадами якої є: щорічна контрольована звітність державних службовців про їх доходи та заробітні плати, а також прозорість діяльності органів державної влади, їх посадових осіб, створення умов довіри та чесності до державного управління та державної служби. Бюро по розслідуванню випадків корупції – це створений спеціальний орган у Сінгапурі, який складається з трьох відділів: оперативного, адміністративного та інформаційного. Бюро по розслідуванню випадків корупції вивчає методи роботи державних органів, які потенційно схильні до корупції, з метою виявлення слабких місць, перевіряє випадки зловживань службовим становищем серед державних службовців і повідомляє про них відповідні правоохоронні та антикорупційні органи для здійснення превентивних заходів. Інформаційний та адміністративний відділи, за винятком оперативної роботи, відповідають за відбір кандидатів на високі державні посади, організовують тендери на державне замовлення, проводять профілактичні заходи. Головна

ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій» [1, с. 237].

Інституційною особливістю формування організаційно-правових засад запобігання корупції в органах державної влади у *Сполучених Штатах Америки* являється стратегія антикорупційної діяльності. Оскільки США запровадили дієву систему заходів адміністративно-правового впливу, яку при розробленні Антикорупційної стратегії України було враховано. Зокрема, до антикорупційних заходів США відносяться:

- 1) постійний контроль за обов'язковим річним декларуванням майна та заробітної плати державних службовців;
- 2) перевірка державних службовців на поліграфі;
- 3) відсутність імунітету для посадових осіб органу державної влади будь-якого рівня;
- 4) чіткий розподіл функцій між антикорупційними органами [85].

Проаналізувавши досвід вищезазначених країн, на наш погляд досвід антикорупційної діяльності *Грузії* є найбільш підходящим для України. Грузія вибрала радикальну стратегію боротьби з корупцією в органах державної влади шляхом зменшення ролі держави в регулюванні суспільних процесів.

Україна брала участь у низці антикорупційних програм, які здійснюються на міжнародному рівні. У вересні 2003 року Україна була приєднана до Стамбульського плану дій по боротьбі з корупцією. Зокрема, Україною ратифіковані Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції та Ради Європи проти корупції в контексті кримінального права та додатковий протокол до неї. При цьому, у 2006 році Україна приєдналася до Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO).

Для ефективної боротьби з корупцією в органах державної влади, Україна приєдналася до фінансування антикорупційних заходів у рамках Порогової

програми американської державної корпорації «Виклики тисячоліття», головною метою є вдосконалення застосування етичних стандартів та залучення громадянського суспільства до боротьби з корупцією в органах державної влади.

Питання запобігання та протидії корупції в органах державної влади є однією із найважливіших проблем, які намагається вирішити сучасна, незалежна, демократична держава – Україна.

Відносно до нещодавнього часу діяльність правоохоронних органів у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади несла формальний характер, тому що виявлення корупційних діянь корупціонерів, особливо із числа державних службовців високого рівня і притягнення до відповідальності було у кращому разі епізодичним. За рахунок створення системи спеціалізованих правоохоронних органів, які будуть наділені повноваженнями із запобігання і викорінення корупції у цій сфері, то можна говорити про виправлення становища та домогтися результативної дієвості боротьби з корупцією у сфері державної служби.

На шляху до реалізації завдання подолання корупції в державних органах зроблено чимало кроків: в першу чергу, прийнято нормативно-правові акти щодо запобігання та протидії корупції; постійно ведеться діалог України із іншими державами, міжнародними організаціями та світовою спільнотою щодо вироблення ефективних та дієвих механізмів боротьби корупції в органах державної влади; формується публіцистика антикорупційного характеру на основі наукових досліджень щодо питань запобігання корупції та боротьби в органах державної влади. Незважаючи на це, корупція продовжує набирати обертів та залишатися однією із нагальних для вирішення проблем українського суспільства.

На високий рівень корупції в Україні вказують результати дослідження, проведеного Міжнародною неурядовою організацією Transparency International,

які беруть свій початок у 1995 році. І це відповідно справляє негативний вплив на сприйняття України її міжнародними партнерами [91].

2021 року світовий середній показник залишається незмінним десятий рік поспіль і становить лише 43 бали зі 100 можливих. Незважаючи на численні зобов'язання, 131 країна не досягла значного прогресу в боротьбі з корупцією за останнє десятиліття. Дві третини країн мають оцінку нижче 50, що вказує на те, що вони мають серйозні проблеми з корупцією, тоді як 27 країн мають найнижчий показник за всю історію.

Оскільки зусилля по боротьбі з корупцією в усьому світі впливають на права людини, захист прав людини має вирішальне значення в боротьбі з корупцією: країни з добре захищеними громадянськими свободами зазвичай мають вищі бали за СРІ, тоді як країни, які порушують громадянські свободи, як правило, отримують нижчі бали. Тому існує нагальна потреба прискорити боротьбу з корупцією, якщо ми хочемо зупинити порушення прав людини та занепад демократії в усьому світі.

Індекс оцінює 180 країн і територій за рівнем корупції в державному секторі, який вважають експерти та бізнесмени. Він покладається на 13 незалежних джерел даних і використовує шкалу від нуля до 100, де нуль означає значну пошкодженість, а 100 — дуже чисту інформацію.

Понад дві третини країн (68 відсотків) мають оцінку нижче 50, а середній глобальний бал залишається на рівні 43. З 2012 року 25 країн значно покращили свої оцінки, але за той же період 23 країни значно знизилися.

В Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — СРІ) за 2021 рік Україна отримала 32 бали зі 100 можливих. Тобто показник України знизився на один бал, і вона тепер посідає 122 місце зі 180 країн у СРІ. На одному рівні з Україною — африканська країна Есватіні (Свазіленд), в якій також 32 бали. Алжир, Непал, Єгипет, Замбія, Філіппіни випереджають Україну на один бал.

За щорічними даними досліджень міжнародних організацій рівень корупції в Україні зростає з особливим проникненням в органи державної влади, що свідчить про мало ефективності українського законодавства щодо протидії корупції.

Окрім того, знизилися бали в інших країнах, до прикладу Угорщини у 2021 році отримала 43 бали (-1 бал, 73 місце). Втім, показників Польщі не було змінено, через що залишилася лідеркою серед наших сусідів — 56 балів і 42 місце. Відповідно покращити за 2021 рік вдалося свої бали й іншим країнам: Словаччині — 52 бали (+3, 56 місце), Румунії — 45 балів (+1, 66 місце) та Молдові — 36 балів (+2, 105 місце).

Втрата Україною одного балу та з огляду на 10-річну ретроспективу даний показник свідчить про «застій» у боротьбі з корупцією в Україні протягом останній трьох років. Що відповідно негативно впливає на імідж нашої країни на міжнародному рівні. Основною причиною зниження балів щодо боротьби з корупцією в Україні полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань не виконуються, тобто стоять на паузі чи взагалі навіть регресують.

Трансперенсі Інтернешнл Україна у своєму дослідженні розглянула, що вплинуло на щогорічні показники України в СРІ, зокрема запропонувала конкретні кроки для покращення ситуації до кінця 2022 року. Оскільки можливості та добробут кожного громадянина залежать від рівня корупції в органах державної влади.

Показники України з 2012 року суттєво покращилися. Наша держава змогла увійти до числа 25 країн, у яких за 10 років динаміки зафіксоване статистично значне зростання. Дане покращення зумовлене Революцією Гідності. Яка відбулася у 2014 році. Однак з 2018 року подолання корупції в органах державної влади, а також постійне зростання України припинилося. Усупереч позитивних змін, відбулася низка негативних подій, що нівелювали антикорупційні досягнення, що яскраво виражено у результатах 2021 року.

Звісно, категорично не можна зазначати, що відсутні антикорупційні зрушення за 2021 рік. Адже саме у цьому році були відновлені усі повноваження НАЗК, збережений інститут викривачів, оновлені закони щодо роботи АРМА і НАБУ, винесені десятки вироків ВАКС, запрацював інструмент цивільної конфіскації. Втім, не зважаючи на всі антикорупційні заходи, яких виявилось замало для приросту балів в Індексі сприйняття корупції. Проте, +6 балів за 10 років — це не той результат для держави, яка визначає одне із основних завдань та цілей своєї діяльності – боротьбу з корупцією в органах державної влади.

Окрім цього, з огляду на громадські опитування, «то більшість українців вважають корупцію серйозною проблемою для розвитку України. Значну кількість корупційних злочинів зафіксовано здійснених посадовими особами органів державної влади. За 2016 рік було зареєстровано 9 тисяч 787 випадків присвоєння або розтрати майна шляхом зловживання службовим становищем. У 2017 році таких правопорушень було 10 тисяч 756, у 2018-му – 10 тисяч 713, в 2019-му – 9 тисяч 74, в 2020-му – 11 тисяч 160, за пів року 2021-го – 6 тисяч 635».

Найбільше підозр за цією статтею було вручено в 2018 році – 5 тисяч 953. У тому ж році було направлено до суду 5 тисяч 347 проваджень з обвинувальним актом. У 2019 було найбільше засуджено осіб – 340.

Зокрема, згідно з даними опитування групи «Рейтинг», 47% опитаних українців зазначили, що ситуація в сфері боротьби з корупцією в органах державної влади не змінилася за 2021 рік. 18% громадян думають, що ситуація стосовно боротьби з корупцією в органах державної влади швидше погіршилася, аніж покращилась, про що вказали 16%. Лише 2% українських оптимістів вважають, що ситуація в сфері боротьби з корупцією в органах державної влади покращилась.

Виходячи з вищенаведеного, можна наголосити на тому, що міжнародні стандарти боротьби з корупцією знаходять свій розвиток у національних

дослідженнях вітчизняних науковців, а також законодавчій базі, зокрема, органічно доповнюються позитивними зарубіжними практиками запобігання та протидії корупції в органах державної влади. Кожна з країн світу має власні особливості щодо організації антикорупційної діяльності, тому для посилення боротьби з корупцією в державних органах України – варто максимально використати механізми, що застосовуються в розвинених державах і дають можливість знизити її прояви.

2.3. Нормативно-правове забезпечення реалізації національної антикорупційної політики в органах державної влади

Протягом незалежності України питання корупційних діянь часто знаходили відображення у різних наукових працях, монографіях, зокрема й в юридичних документах, до яких вносилися зміни або приймалися нові документи.

Нормативно-правову базу боротьби з корупцією в органах державної влади становлять, в першу чергу, положення Конституції України, законів і постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, відомчих нормативних актів.

Зокрема, при розробленні та формуванні антикорупційного законодавства України, у зв'язку з тим, що окремі нормативні акти приймалися в різний час і за відсутності єдиної науково обґрунтованої концепції протидії корупції в органах державної влади, не була реалізована схема «Концепція – стратегія – закон – програма – підзаконні акти». [14].

На сьогоднішній день результати боротьби з корупцією в органах державної влади України, котрі часто забезпечуються тільки за допомогою репресивних заходів, дають змогу ще більше загостритися корупції, як суспільно-небезпечного явища. Дослідивши та проаналізувавши світовий досвід боротьби з корупцією в органах державної влади бачимо, що ефективні

антикорупційні програми ґрунтуються на комплексному застосуванні примусових, запобіжних та просвітницьких процедур. Відповідно, заходи, які пов'язані із вдосконаленням державної антикорупційної політики в Україні варто спрямовувати на прийняття національних антикорупційних законів та вносити відповідні зміни до існуючих.

Водночас, на даному етапі для України вкрай важливо реалізувати зарубіжний досвід боротьби з корупцією в органах державної влади, а також прийняте національне антикорупційне законодавство, визначити механізм реалізації нормативно-правового забезпечення реалізації національної антикорупційної політики у діяльності спеціалізованих органів, зокрема, виправити ті законодавчі недоліки, які були допущені раніше.

В свою чергу, для подолання корупції в органах державної влади України необхідно приймати належні законодавчі акти, щоб можливість виникнення корупції при їх реалізації була б мінімальною, а також контролювати неухильне виконання їхніх положень. Закони України, які мають антикорупційне спрямування повинні містити зрозумілі та чіткі за конструкцією норми права, які закріплюють практично виконувані заходи антикорупційної політики. До того ж доцільно імплементувати закон про прозоре фінансування не тільки державних службовці, а й політичних партій, спробувати вкотре реформувати законодавство про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування. Відповідно, що є найважливішим для України, так це те, що потрібно завершити адаптацію національного законодавства до вимог Європейського Союзу.

Окрім того, законодавчо закріпити на національному рівні необхідність проведення поліграфічного дослідження при проходженні конкурсу претендентами на вакантні посади державної служби, а також при просуванні по службі, що дасть змогу унеможливити зайняття відповідальної посади людиною, яка вже вчиняла корупційні дії або ж має схильність вчинити протиправні дії займаючи посаду в органі державної влади.

В свою черго, унормувати та забезпечити принцип незалежності в роботі спеціальних антикорупційних органів, таким чином унеможливити вплив на них правлячій еліті на їх політичне підпорядкування.

В даному випадку варто згадати про спеціалізовані антикорупційні органи, а відповідно для запровадження заходів протидії з корупцією в органах державної влади необхідно налагодити ефективну роботу Національного антикорупційного бюро, Національного агентства з питань запобігання корупції, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду, провести чітке розмежування зон відповідальності та функцій між ними. Слід, насамперед, удосконалити діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції щодо неухильного забезпечення перевірки е-декларацій політиків, державних службовців та оперативного реагування на виявлені порушення.

В тому числі, негайно здійснити реформу судової системи, сформувати чесний і непідкупний судовий корпус, що буде реалізовувати гарантії справедливого судочинства та діяти відповідно до принципу верховенства права. Важливо також законодавчо врегулювати питання та навести порядок у сфері фінансової дисципліни.

Вкрай важливо та неохідно закрити нелегальні та легальні шляхи витоку тіньового переведення активів та фінансового капіталу за межі України. Відповідно, щоб якимось чином запобігти цьому Національний банк України приймає низку рішень, втім цього недостатньо, все одно необхідно посилити свій контроль, а Кабінету Міністрів України варто денонсувати договори про уникнення подвійного оподаткування в офшорних зонах, в тому числі, з Кіпром. Зокрема, необхідно врегулювати й питання щодо діяльності фінансової розвідки (фінмоніторингу), тобто спростити процедури податкової звітності та сплати неподаткових, податкових платежів.

При цьому, дуже важливо проводити заходи антикорупційного спрямування стосовно систематичного моніторингу фінансових операцій

здійснених корупціонерами. Потрібно й розробити єдину систему моніторингу, яка б сприяла постійному та своєчасному контролю за станом корупції в Україні, зокрема й діяльністю органів державної влади у сфері протидії корупції з метою усунення негативних проявів поширення корупційних ризиків.

В свою чергу, якщо б запровадити при наданні адміністративних послуг для населення з використанням інноваційних технологій, то це б зумовило зменшення кількості особистих контактів громадян з посадовими особами, державними службовцями та чиновниками, що підвищить об'єктивність та забезпечить прозорість прийняття рішень органами державної влади. Тому необхідно, щоб у всіх органах державної влади запровадили електронних документообіг та використання електронного цифрового підпису на загальнодержавному та місцевому рівнях, а також доцільно запровадити використання електронної пошти для замовлення адміністративних послуг.

Забезпечити реальну прозорість та інформаційну відкритість органів державної влади.

Відповідно на практиці реалізовувати принцип невідворотного покарання для посадових осіб органів державної влади, що вчинили корупційне правопорушення, відповідно й за подання неправдивої інформації в декларації. Органам, які здійснюють керівництво у сфері фіксування та притягнення до відповідальності забезпечити систему суворих покарань для посадовців за корупційний злочин, з неможливістю подальшого зайняття посади у структурі державної служби.

Таким чином, це дасть змогу підвищити рівень доброчесності державних службовців. Схвалити кодекс етичної поведінки державного службовця. Посадові особи, які виконують функції держави повинні бути справжніми патріотами України і при здійсненні своїх повноважень мають керуватись чинним законодавством України, а також принципом «спочатку думай про державу, а потім про себе».

Чудово було б провести масштабну реформу державного управління та державної служби, яка була б спрямована на оптимізацію структур державного апарату та її штатних одиниць. Тобто, кількість державних службовців повинна бути приведена у відповідність до обсягу повноважень, котрі визначені для відповідного органу державної влади. Запровадити ротацію для посадових осіб органів державної влади задля нівелювання налагодження корупційних зв'язків, періодично переведення державного службовця на нове місце роботи всередині відомства або на аналогічне місце в іншому відомстві та у іншій місцевості.

При цьому, підтримувати діяльність громадських організацій антикорупційного спрямування з метою формування антикорупційної суспільної свідомості, що дасть змогу забезпечити викриття корупціонера за допомогою інституту викривачів. Відповідно розробити на національному рівні реальні механізми захисту викривачів корупційних правопорушень з боку посадових осіб органів державної влади, забезпечити їм належний захист та належну оплату, оскільки інститут викривачів є важливим запобіжником для виникнення та поширення корупції не тільки в державних органах, а й у суспільстві.

Оскільки корупційні справи становлять істотний суспільний резонанс, то важливим виступає фактор забезпечення гарантій незалежності для засобів масової інформації. Адже останнім часом саме завдяки активній діяльності засобів масової інформації виявляються факти корупційних діянь посадових осіб органів державної влади.

Також, Україні потрібно розвивати міжнародне співробітництво для вирішення проблем щодо протидії транснаціональній та національній корупції з урахуванням змін, які кожного дня приймаються, як на міжнародному, так і національному рівні, враховуючи високий ступінь криміналізації зовнішньоекономічної діяльності в цілому.

Вайрто й зауважити те, що головною метою розслідування випадків корупції в органах державної влади та у державній службі повинно бути не тільки покарання корупціонерів, але й розшук незаконно привласнених активів та повернення їх державі.

З певними змінами та доповненнями радянський Кримінальний кодекс та Кодекс про адміністративні правопорушення були основними документами у перші роки незалежності України, що регламентували запобігання та протидію корупції в органах державної влади. Насамперед це статті 290 та 291 Кримінального кодексу, ухваленого ще 1960 році. Втім у Верховній Раді України другого скликання у 1994 році утворюється Комісія з питань боротьби з організованою злочинністю та корупцією [31, с. 274-277].

Розпочинається *новий етап* антикорупційної політики з грудня 1994 року, адже тоді Верховною Радою було ухвалено проєкт Закону України «Про боротьбу з корупцією» (далі – Закон). Він визначає поняття «корупції» та передбачає адміністративну процедуру відповідальності за неї. У статті 7 Закону було встановлено, що «вчинення посадовою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, корупційного діяння, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу».

Черговим та важливим кроком стало ухвалення 5 квітня 2001 року нового Кримінального кодексу України (далі – ККУ), який набув чинності з 1 вересня 2001 року. Розділ XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» передбачає відповідальність за корупційні злочини здійснені посадовими особами органів державної влади. У попередній редакції ККУ зберігалась норма про конфіскацію майна, арешт терміном на 10 років матеріальне покарання вимірювалося штрафами до 750 мінімальних розмірів оплати праці та покаранням за хабарництво встановлено арешт терміном на 10 років [52].

У 2003 році Україна приєдналася до Антикорупційної мережі для Східної Європи і Центральної Азії (ACN). Антикорупційні мережі передбачали, в

першу чергу, розробку нового законодавства, з більшим акцентом на попередження корупції в органах державної влади з метою визначення системних недоліків, які попередньо створювали сприятливе для проявів корупції середовище [41].

В роки президентства В. Ющенко було зроблено вагомий крок вперед у боротьбі з корупцією в органах державної влади. Саме тоді національне законодавство щодо запобігання та протидії корупції в органах державної влади змінюється в загальносвітовому руслі.

У вересні 2006 року подано ряд антикорупційних правових актів, а саме: «Конвенцію ООН проти корупції» (UNCAC), Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією і Додатковий протокол до Конвенції на розгляд Верховній Раді України для подальшого ухвалення та прийняття.

В свою чергу, подано проекти законів України «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Втім на їх ухвалення Верховній Раді України потрібно було майже три роки – до 11 червня 2009 року.

Наступний етап вдосконалення антикорупційного законодавства розпочався в грудні 2010 року, коли Президент В. Янукович подав до Верховної Ради проект Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Який зрештою, було ухвалено 7 квітня 2011 року на його базі Закони України «Про засади запобігання і протидії корупції» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Вказані закони набули чинності 01 липня 2011 року.

Основою ознакою *другого і третього етапів* стало те, що законодавчі норми прийняті з запровадженням досвіду, тобто базувались на світових антикорупційних засадах – 20 керівних принципах боротьби з корупцією та положеннях Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної та Цивільної

конвенцій про боротьбу з корупцією. При ухваленні вказаних законів було враховано також рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) [86].

Наступним етапом розвитку нормативно-правової бази антикорупційної політики в Україні було прийняття нинішнього концептуального документу, що визначав основні засади та напрями здійснення державної антикорупційної політики в Україні у найближчі роки, а саме: «Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 рр.». Разом з Стратегією було прийнято: «План дій із виконання Національної антикорупційної стратегії на 2011–2015 рр., що отримав назву Державна програма щодо запобігання та протидії корупції на 2011–2015 рр.» [30].

Боротьба з корупцією в органах державної влади Україні ускладнювалась тим, що корупційні прояви набули поширення, як на регіональному рівні, так і на вищому, тобто в місцевих та центральних органах державної влади. Корупція вразила практично всі гілки влади та владні інститути, а також органи місцевого самоврядування. Дієвість та ефективність антикорупційних рішень, які приймалися на вищому державному рівні, нівелювались внаслідок їх свідомого нехтування та блокування [40].

У зв'язку з цим Україні був потрібний потужний крок у боротьбі з корупцією в органах державної влади. Даний крок було зроблено після Революції гідності 2013–2014 рр., коли 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України було ухвалено антикорупційний пакет законів: «запровадження системи електронних закупівель, електронної системи декларування майна, відкриття державних реєстрів щодо інформації про кінцевих бенефіціарних власників, нове законодавство про судоустрій, а також реформу національної поліції».

Вищезазначені рішення стали підґрунтя для реалізації антикорупційної політики в Україні та продовження активної скоординованої роботи боротьби з корупцією в органах державної влади, як комплексу політичних, економічних, правових, організаційних та інших заходів, котрі спрямовані на забезпечення

функціонування системи боротьби з корупцією в органах державної влади, а також усунення причин її виникнення.

Ухвалено наступні закони України:

«Про запобігання корупції», який визначає правові та організаційні засади системи запобігання корупції у державі, зміст і порядок застосування превентивних механізмів, правила щодо зменшення наслідків корупційних діянь. В якому передбачене системне реформування протидії корупції в органах державної влади у відповідності до міжнародних стандартів та успішних практик іноземних країн. У Законі окреслені обмеження стосовно використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22), одержання подарунків (ст. 23), щодо спільної роботи близьких осіб (ст. 27). Зокрема у Законі з'явилась нова норма, яка вказує на те, що особи, які надають допомогу у запобіганні та протидії корупції в органах державної влади (викривачі), перебувають під захистом України;

«Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», який визначає систему першочергових заходів, котрі спрямовані на зниження рівня корупції в Україні та формування бази для подальших антикорупційних реформ.

В свою чергу, зважаючи на те, що протягом останніх трьох років виділені з державного бюджету України необхідні видатки, які забезпечили створення та діяльність нової системи державних спеціалізованих антикорупційних органів, а саме: «Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) і Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) розглядаються суспільством і міжнародними партнерами України в якості ключових елементів подолання корупції».

В Україні поки не подолані протиріччя та взаємна недовіра суспільства та органів державної влади, через що зберігається необхідність зміцнення довіри

населення до нещодавно створених антикорупційних органів та їх спроможності боротися з корупцією в органах державної влади. За даних умов, а також задля ефективного запобігання корупції потрібно зміцнювати взаємодію органів державної влади з інститутами громадянського суспільства.

На сьогоднішній день Україна здійснила перші кроки до масштабних антикорупційних реформ, котрі спрямованих на створення нової інституційної системи запобігання та корупції в органах державної влади, що надало системного характеру зусиллям спеціалізованим органам стосовно боротьби з корупцією, що привело до суттєвого удосконалення правової основи та покращення показників у боротьбі з корупцією в органах державної влади.

Проте, реалізація завдань Антикорупційної стратегії на 2014-2017 роки не було завершена в повному обсязі. Причинами невиконання заходів, передбаченою Антикорупційною стратегією являються недоліки чинного законодавства з питань запобігання та протидії корупції в державному управлінні та його застосування, тривале становлення нових антикорупційних інститутів, відсутність стійкого несприйняття громадянами корупційного явища, відсутність належного механізму моніторингу та оцінки виконання. Зокрема, невиконані завдання наразі залишаються актуальними та потребують виконання.

Безперечно, активні реформи антикорупційного законодавства на сучасному етапі тягнутимуть за собою формування нових проблем, які зумовлені протеріччю та недосконалістю існуючих правових норм, що спрямовані на боротьбу з корупцією в органах державної влади. Прийняті закони України завжди перебуватимуть у полі зору вчених-теоретиків та практичних працівників стануть не раз об'єктом критики, адже деякі їх положення є суперечливими, неточними та потребують доопрацювання.

Важливо розуміти те, що корупція закорінена в систему державного управління та що багаторічне існування корупції в Україні виключає можливість швидкого її подолання, адже являється явищем динамічним,

наділена високим рівень латентності, прояви корупції в органах державної влади та її розповсюдженість подекуди залежить від соціальних умов у суспільстві. Тому боротьба з корупційними проявами повинна ґрунтуватися на основі регулярних оцінок ситуації в державі, а також стратегії зі зниження рівня корупції мають бути розрахованими на тривалий період. Для цього, в Україні потрібно продовжити регулярні спеціальні дослідження, які надають емпіричний матеріал для подальших антикорупційних реформ.

Таким чином, для досягнення мети щодо подолання корупції в органах державної влади, а саме на державній службі потрібно максимально протидіяти та ефективно мінімізувати прояв корупції в таких органах, це можливо тільки якщо поєднавши спільні зусилля держави та громадян. На сьогоднішній день Президентом України заявлено про оновлення, очищення і перезавантаження органів державної влади та про наявність політичної волі для реалізації цього.

Висновки до Розділу 2

Дослідивши та проаналізувавши передумови виникнення корупції в історичному контексті, інституційні особливості формування організаційно-правових засад запобігання корупції в органах державної влади зарубіжних країн та нормативно-правове забезпечення реалізації національної антикорупційної політики в органах державної влади можна дійти висновку, що відсутність результатів системної боротьби з корупцією, призводить до зневіри суспільства.

Корупція, як соціальне явище, притаманна будь-якому суспільству, будь-якій країні, жодна держава у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Втім окремим країнам світу все ж таки вдається результативно боротися з корупцією в органах державної влади.

На підставі здійсненого аналізу зарубіжного досвіду щодо реалізації дієвих механізмів антикорупційного спрямування та сучасних проблем боротьби з корупцією в органах державної влади можна зробити висновку, що для

успішного запобігання та протидії корупції в органах державної влади України важливо:

1. імплементувати у національне законодавство міжнародні стандарти у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади;
2. розробити належну правову базу антикорупційного спрямування та контролювати за ефективним її застосуванням;
3. сформувати антикорупційну громадську правосвідомість та розвивати системи громадського контролю;
4. гарантувати організаційно-управлінське забезпечення антикорупційної діяльності;
5. налагодити системну роботу з міжнародними неурядовими та урядовими організаціями антикорупційного напрямку;
6. застосовувати позитивний досвід зарубіжних країн у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз корупційних дій в органах державної влади на прикладі Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)

Одним із основних напрямків державного управління в органах державної влади стоїть завдання мінімізації рівня корупції. У 2020 році прийнята антикорупційна стратегія, в якій вказано, що завдання запобігання корупції є однією з найактуальніших і пріоритетною перед органами державного управління.

Головною метою являється створення дієвої системи запобігання проявам корупції в органах державної влади, що базуватиметься на принципах правопорядку, активного громадського контролю, належного управління державними справами та майном, чесності й непідкупності посадових осіб органів державної влади. Адже впродовж довгого періоду корупція є темою для постійних обговорень та досліджень, як для української, так і для міжнародної спільноти та залишається однією з найбільших гостріших проблем України. Тому для досягнення результатів у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади необхідне застосування дієвих механізмів протидії корупції з імплементацією базових антикорупційних законів, якими було посилено юридичну відповідальність, а також розроблено ряд антикорупційних стратегій та програм, в тому числі проведено аналіз щодо адміністративних протоколів про корупційні правопорушення в Чернівецькій області у 2020-2022 рр [21].

В Україні з 2011 року функціонує антикорупційна система, яка орієнтована на створення антикорупційної програми та належних механізмів протидії корупції в органах державної влади. За допомогою чого посилюється значення вимог до доброчесної поведінки посадових осіб, уповноважених на

виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, які мають ними керуватися, як нормами повсякденної поведінки.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про запобігання корупції», з урахуванням положень Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02 грудня 2016 року № 126, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2016 року за № 1718/29848, Методичних рекомендацій щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджених рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 19 січня 2017 року № 31, Порядку підготовки, подання антикорупційних програм на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження, затвердженого рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 08 грудня 2017 року № 1379, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 січня 2018 року за № 87/31539 розроблено Чернівецькою обласною державною адміністрацією антикорупційну програму на 2022 – 2024 роки.

Насамперед метою програми є запровадження комплексу додаткових заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції у діяльності обласної державної адміністрації, розроблених з урахуванням ідентифікованих корупційних ризиків.

Загальна відомча антикорупційна політика обласної державної адміністрації щодо запобігання і протидії корупції ґрунтується на принципах:

- 1) верховенства права;
- 2) доброчесності;
- 3) політичної нейтральності;
- 4) ефективності та законності використання бюджетних коштів;
- 5) прозорості та відкритості діяльності обласної державної адміністрації;
- 6) доступності;
- 7) об'єктивності та неупередженості;

- 8) галузевої належності та всеохопленості;
- 9) дотримання етичних норм поведінки;
- 10) дотриманні прав і свобод людини і громадянина.

Загальна відомча антикорупційна політика обласної державної адміністрації полягає у забезпеченні, в межах повноважень, реалізації антикорупційних реформ, залучення до цих процесів представників громадськості, створенні ефективних механізмів запобігання корупції та конфлікту інтересів в діяльності обласної державної адміністрації, виявлення корупційних ризиків, що можуть виникати в її діяльності, забезпечення своєчасності усунення причин та умов виникнення цих ризиків, підвищення рівня професійної компетентності та правової обізнаності державних службовців обласної державної адміністрації, здійснення контролю за дотримання вимог законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, забезпеченні неухильного дотримання вимог антикорупційного законодавства державними службовцями обласної державної адміністрації, врахуванні рекомендацій та роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції, формуванні негативного ставлення до корупції у державних службовців обласної державної адміністрації та широких верств населення.

Заходами з реалізації антикорупційної політики щодо запобігання та протидії корупції у сфері діяльності обласної державної адміністрації є:

«1) проведення серед посадових осіб обласної державної адміністрації організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання і виявлення корупції, у тому числі за рахунок розміщення відповідної інформації на офіційному вебсайті обласної державної адміністрації в рубриці «Запобігання корупції»;

2) вжиття заходів щодо виявлення конфлікту інтересів та його усунення, здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів, а також виявлення сприятливих для

вчинення корупційних правопорушень ризиків у діяльності посадових і службових осіб обласної державної адміністрації;

3) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі шляхом опрацювання сектором з питань запобігання та виявлення корупції апарату обласної державної адміністрації проектів нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів обласної державної адміністрації щодо наявності корупційних ризиків та відповідності законодавству;

4) здійснення контролю за дотриманням працівниками обласної державної адміністрації під час виконання посадових обов'язків загальноетичних норм поведінки;

5) проведення службових розслідувань та вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

6) перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних або юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, у тому числі отриманої через спеціальну телефонну лінію, офіційний вебсайт обласної державної адміністрації, засоби електронного зв'язку обласної державної адміністрації, щодо причетності працівників обласної державної адміністрації до вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

7) забезпечення конфіденційності інформації про осіб, які добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, або про факти підбурення їх до вчинення корупційних правопорушень;

8) забезпечення співпраці з викривачами корупції, дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законодавством;

9) інформування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про випадки вчинення корупційних правопорушень в обласній державній адміністрації;

10) забезпечення доступу до публічної інформації та дотримання принципів прозорості та неупередженості при публічному висвітлюванні на офіційному вебсайті суспільно важливої інформації щодо діяльності обласної державної адміністрації;

11) забезпечення доступу громадськості до обговорення проектів нормативно-правових актів обласної державної адміністрації;

12) забезпечення проведення перевірки своєчасності подання посадовими особами обласної державної адміністрації декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування».

Окрім того, оцінку корупційних ризиків у діяльності обласної державної адміністрації проведено відповідно до Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02 грудня 2016 року № 126, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2016 року за № 1718/29848, Методичних рекомендацій щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, затверджених рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 19 січня 2017 року № 31 (із змінами), комісією з оцінки корупційних ризиків, склад якої затверджено розпорядженням обласної державної адміністрації від 03 лютого 2017 року № 52-р «Про створення в обласній державній адміністрації комісії з оцінки корупційних ризиків» із змінами, внесеними розпорядженнями обласної державної адміністрації від 05 лютого 2018 року № 97-р, від 30 листопада 2021 року № 1419-р, від 19 січня 2022 року № 94-р.

Чернівецькою обласною державною адміністрацією проведено дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища обласної державної адміністрації на предмет виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності обласної державної адміністрації, а також здійснено аналіз щодо адміністративних

протоколів про корупційні правопорушення в Чернівецькій області у 2019-2021 рр (Таблиця 1, 2).

При цьому, заходи реалізації Антикорупційної стратегії та Антикорупційної програми в Чернівецькій області виявилися недостатніми, адже фактичний рівень корупції зріс, а незначні співвідношення у зовнішній оцінці стану корупції у суспільстві лише підтверджують негативні тенденції в цій сфері. Зокрема, актуальність дослідження поширення явища корупції у Чернівецькій області та пошуку шляхів оптимізації антикорупційної політики зумовлена прийняттям Чернівецькою обласною державною адміністрацією необхідних дій щодо подолання та оптимізації її проявів.

3.2. Перспективи запобігання і протидії корупції в органах державної влади

Дієва боротьба з корупцією в органах державної влади не можлива без послідовних, скоординованих та спланованих дій, які об'єднаних однією метою та відповідними механізмами, через те, що системне корупційне явище потребує системного підходу щодо його подолання. З початку незалежності України на національному рівні прийнято ряд нормативно-правових актів, та продовжують ратифіковуватися міжнародні документи у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади.

Втім, подекуди антикорупційне законодавство передбачало неадекватні санкції за корупційні правопорушення, які ніяким чином не впливали на корупціонерів та не служили заходом протидії та боротьби з вчиненими корупційними діяннями посадовими особами органів державної влади України. Тому дані заходи ніяким чином не вплинули на рівень та стан боротьби з корупцією в органах державної влади що підтверджують численні міжнародні та національні дослідження.

Результати соціологічних досліджень вказують на те, що відсоток корупційних діянь в Україні зменшився протягом останніх років.

Спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні. Зважаючи на дані міжнародної організації «Transparency International», у період з 2013 року по 2021 рік Індекс сприйняття корупції (далі – ІСК) в Україні зріс із 25 до 33 балів, однак цього недостатньо для належного забезпечення прав людини, демократії, держав, у свою чергу для національної безпеки та державності України, її політичного, соціального та економічного розвитку, утвердження і забезпечення принципів демократії та верховенства права.

Зокрема, досягнутий за останні роки прогрес не задовольняє суспільство, оскільки є надто повільним. Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних вимог суспільства.

Суттєво сповільнюють економічне зростання антикорупційної політики в Україні через низькі її темпи реалізації. Опитування бізнесу демонструє, що поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій [77].

Трансперенсі Інтернешнл у своєму дослідженні опублікували рекомендації на 2022 рік для України, які мали б допомогти знизити рівень корупції в органах державної влади.

Для зниження проявів корупції у 2022 році Україні потрібно було:

- завершити конкурси й обрати незалежних, добросовісних та професійних керівників антикорупційних органів: Агентства з розшуку та менеджменту активів, Національного антикорупційного бюро, особливо керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;

- ухвалити державну Антикорупційну стратегію та програму з її імплементації;

- провести реформу судових органів з урахуванням висновків, наданих Венеційською комісією;

- забезпечити відкритий та прозорий облік державної власності та продовжити їх приватизацію;

- мінімізувати ризики ухвалення законопроектів, які виводять закупівлі з-під дії Закону України «Про публічні закупівлі» [29].

Процес виконання Україною рекомендацій дещо затягується, можливо причиною такого застою являється введення воєнного стану у зв'язку із збройною агресією Росії проти України.

Починаючи з 24 лютого 2022 року Україна живе в умовах війни. На певний час державні органи вимушені були адаптуватися та швидко перейти на воєнні рейки.

Органи антикорупційної системи — Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Агентство з розшуку і менеджменту активів та Вищий антикорупційний суд — продовжили свою роботу, втім по-різному адаптувалися до воєнних реалій. У мирний час прокурори САП та детективи НАБУ активно викривали корупціонерів, водночас вели досудові розслідування їхніх справ. Із початком війни вони продовжують здійснювати повноваження, однак, з меншою резонансністю.

В свою чергу, можна стверджувати, що відсутність ефективної стратегії боротьби з корупцією в органах державної влади Україні загострювало дану проблему ще більше та збільшувало актуальність дослідження та розроблення нових способів подолання даного явища, як корупція. Зазначені недоліки актуалізували потребу ухвалити новий стратегічний документ, котрий вирішив би проблеми та комплексно підійшов до розв'язання дієвих способів викорінення корупції, визначив чіткі цілі, часові рамки й засоби їх досягнення, в свою чергу, поєднав всі антикорупційні реформи.

Вказаним документом покликана стати Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки, яка затверджена Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки».

Антикорупційна стратегія розроблена Національним агентством з питань запобігання корупції України (далі – Національне агентство) з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про запобігання корупції», затверджується Кабінетом Міністрів України, яка реалізується шляхом виконання відповідної державної антикорупційної програми на виконання вказаної Антикорупційної стратегії.

У кожній сфері державного регулювання Антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формулює стратегічні результати, яких слід у певний період досягти для їх вирішення. Отримані результати мають бути сформульовані таким чином, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

У державній антикорупційній програмі щодо кожного з очікуваних стратегічних результатів, визначаються заходи та показники результативності виконання кожного заходу, зокрема, виконавці заходу, строки виконання заходу, а також джерела та обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх виконання [77].

Метою Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки є:

- досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції в органах державної влади, в тому числі також забезпечити злагодженість та системність антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

- створення в нашій державі системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та посадових осіб, котрі зловживають службовим становищем та вчиняють корупційні правопорушення, в свою чергу, створення статистичних спостережень, моніторингу виконання рішень антикорупційної політики,

зокрема їх впливу незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства на стан справ із питань запобігання корупції в органах державної влади;

– створення системи професійної та доброчесної державної служби відповідно до світового досвіду та зарубіжних стандартів, до прикладу Модельного кодексу поведінки державних службовців: Додаток до Рекомендації № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців [65];

– запровадження ефективних та індивідуальних антикорупційних програм у органах державної влади, а також забезпечення для суспільства прозорості їх діяльності;

– продовження реформування законодавства про органи державної влади та державні закупівлі з метою усунення ризиків корупційних проявів та впровадження прозорої системи проведення державних закупівель;

– створення системи інструментів, котрі сприятимуть ефективному виявленню, фіксації та розслідування корупційних правопорушень посадовими особами органів державної влади, нададуть змогу конфісковувати майно, яке було предметом злочинної діяльності або яке набуто внаслідок даної діяльності, створять умови та з'являться факти для притягнення до відповідальності крупціонерів;

– формування в суспільстві ідеї негативності до проявів корупції у всіх її формах [77].

Оскільки попередня Антикорупційна стратегія зосереджувала увагу на розбудові системи антикорупційних органів, які повинні забезпечити ефективну реалізацію цих інструментів щодо боротьби з корупцією, зокрема зосередження й були на пріоритетах, які пов'язаних із створенням системи сучасних антикорупційних інструментів, адже корупційні схеми видозмінюються разом із механізмами їх подолання. Завдяки реалізації

програм щодо запобігання та протидії корупції, звужувалися можливості для корупції в окремих органах державної влади у зв'язку з галузевих реформ.

Концепція стратегії ґрунтується на поєднанні обох зазначених підходів:

- підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції;
- забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію;

Збалансоване поєднання вказаних підходів дасть змогу не тільки знизити рівень корупції в органах державної влади, а й підвищить довіру громадян до органів влади, що відповідно стане причиною підвищення темпів соціально-економічного зростання України.

Отже, головною метою стратегії є насамперед повернення довіри народу до влади, прозорість системи державної влади та вільний доступ громадян до декларацій чиновників.

Задля забезпечення вказаної мети, відповідно до міжнародних стандартів 16 квітня 2015 року Президент України П. Порошенко підписав указ № 217/2015 про утворення Національного антикорупційного бюро України.

Національне антикорупційне бюро України (далі – Національне бюро) є «державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових» [80].

Відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», який передбачає основні його завдання, це: протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [80].

Боротьба антикорупційних органів з корупцією в органах державної влади України набирає нових обертів та форм. У своєму звіті за 2021 рік Національне антикорупційне бюро України, зазначило, що справи, розслідувані НАБУ та САП, дістаються довгоочікуваного фіналу —

обвинувальних вироків суду із призначенням реальних строків ув'язнення особам, визнаним винними у вчиненні кримінальних корупційних правопорушень, та стягненням із них у дохід держави майна.

Однак, політичний тиск на антикорупційні органи є невід'ємною частиною реальності, в якій доводиться працювати цим в Україні. Вказаний тиск пояснюється високим рівнем корупції в органах державної влади, нереформованою судовою системою. Це призводить до уникнення покарання за корупційні злочини посадових осіб, як наслідок, знижує довіру до інституцій, покликаних боротися з відповідними правопорушеннями, демотивує громадян долучатися до протидії корупції та викриття корупційних правопорушень [80].

Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки передбачає впровадження системного підходу до запобігання корупції в органах державної влади на основі результатів аналізу корупційних ризиків. У зв'язку з цим, відповідно до статті 12 Закону України «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції, з метою виконання покладених на нього повноважень затвердив методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. Керуючись цією ідеологією органи державної влади приймають антикорупційні програми, які передбачають визначення засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у відповідній сфері, заходи з їх реалізації, а також із виконання Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми, зокрема й інші заходи, спрямовані на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням.

Також НАЗК було затверджено 14 липня 2016 року «Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб». Метою рекомендацій є формування єдиного підходу осіб, уповноважених на виконання функцій

держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб до розуміння і дотримання правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених чинним законодавством України [89].

У звіті за 2021 рік, Національне агенство з питань запобігання корупції зазначило, що протягом 2021 року було реалізовано низку ініціатив, які суттєво підвищили якість формування та ефективність реалізації антикорупційної політики України.

Перш за все, змінено низку підходів у фінансовому контролі декларацій. Запроваджено новий вид «експрес перевірок», який наразі успішно використовується. Змінено форму декларації, повідомлень про відкриття валютного рахунку. Здійснено заходи щодо оцінки корупційних ризиків у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій для виявлення та усунення найбільш поширених корупційних практик («схем»).

Упродовж року НАЗК проаналізувало 122 антикорупційні програми, видало 62 накази про їх погодження та 60 наказів про відмову в погодженні (непогодження) антикорупційної програми [86].

Таким чином, Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки справді виконується, але, на жаль, до кінця 2025 року вона навряд чи буде реалізована повністю.

З метою ефективного запобігання і протидії корупції в органах державної влади, ми б хотіли запропонувати додаткові заходи, які сприяють боротьбі з нею.

По-перше, має змінитись ставлення суспільства до корупції, до сприйняття цього явища. Адже, що дана проблема породжує не тільки руйнацію України, як правової, демократичної держави, а й загибель моральних цінностей людини, втрату гідності. Щоб це здійснити, потрібно ще змалечку, поки людина найкраще сприймає інформацію, розповідати про корупцію, ввести в школах та в університетах спеціальну антикорупційну

дисципліну, де буде розповідатися загальна інформація про це явища, історія виникнення, а також наслідки, до яких може призвести корупція.

По-друге, варто створити спеціальні умови, які сприятимуть зміні суспільного уявлення щодо повідомлення про факти корупції.

По-третє, потрібно сформувати нову політичну еліту, незаплямовану корупційними зв'язками.

По-четверте, необхідно скоротити державний апарат і підвищити державним службовцям зарплатню плату.

По-п'яте, варто використати шведський досвід і запровадити інститут омбудсменів у сфері протидії корупції і загалом для контролю та вирішення питань населення.

По-шосте, збільшити міру покарання для корупціонерів.

Висновки до 3-го розділу

Заходи морально-ідеологічного напрямку боротьби з корупцією в органах державної влади повинні застосовуватись комплексно з антикорупційними заходами соціально-економічного, правового, превентивного, карального, організаційно-управлінського характеру.

На підставі тільки такого тандему боротьба з корупцією в органах державної влади буде дійсно результативною та ефективною. Сутність, мета, принципи формування, завдання та реалізація морально-ідеологічних заходів повинні слугувати для новоутворених спеціалізованих органів основною рушійною силою у боротьбі з корупцією в органах державної влади. Очікуваний результат – пришвидшить підвищення ефективності боротьби з корупцією шляхом морального відродження та ідеологічного становлення українського народу.

На даний час в Україні відбувається процес реформування законодавства держави з метою еволюції правової системи і наближення України до передових світових показників рівня життя, проте через відсутність дієвих

механізмів та важелів боротьби з корупцією в органах державної влади, лояльне ставлення частини громадян до вказаного явища відбувається гальмування проведення реформ і розвитку держави. Саме у зв'язку з цим була прийнята Антикорупційна стратегія 2021-2025 роки, результати якої наразі не помічаємо, адже невеликий результат її виконання. Початок виконання стратегії – це гарний початок у боротьбі з корупцією в органах державної влади. Оскільки викорінення корупції – це тривалий процес, який потребує використання багатьох різних методів і способів, вважаємо, варто продовжувати проводити різні дослідження у цій сфері, щоб знаходити і використовувати їх на практиці.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі наведені теоретичні узагальнення, які спрямовані на вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні сутності та особливостей процесу боротьби з корупцією в органах державної влади України.

На підставі узагальнення результатів теоретичного та науково-практичного характеру сформульовано такі висновки.

1. Аналіз теоретико-методологічного забезпечення протидії корупції в органах державної влади дав можливість інтерпретувати її як соціальне явище, завдань, цілей і заходів щодо її боротьби, що здійснюються через систему державного управління та інститути громадянського суспільства на основі чинного законодавства України, а також забезпечують зниження рівня корупції в органах державної влади.

Розглядаючи різнопланове трактування поняття «корупція» зроблено висновок, що боротьбу корупції в органах державної влади можна розглядати як в широкому розумінні – як сукупність правил щодо усунення корупційних схем задля належного функціонування таких органів, зокрема, через забезпечення верховенства права, розвитку громадянського суспільства та утвердження правової держави, так і у вузькому – як систему заходів політичного, організаційно-управлінського та правового характеру, що спрямовані на зменшення обсягів корупції в органах державної влади, зміну характеру корупційних проявів, обмеження впливу корупції та підвищення ризику для посадових осіб органів державної влади, що вчиняють корупційні

правопорушення, притягнення винних до відповідальності та усунення наслідків корупційних діянь .

2. Визначено, що основною характеристикою боротьби з корупцією в органах державної влади є системність (взаємопов'язаність різних антикорупційних програм та заходів), її цілісність (відсутність суперечностей між структурними елементами) та механізми протидії корупції в органах державної влади. З'ясовано, що головною метою боротьби з корупцією в органах державної влади є формування та організація дієвих механізмів протидії корупції, виявлення її передумов, подолання наслідків та визначення шляхів забезпечення покарання за вчинення корупційних правопорушень.

3. Доведено, що системна боротьба із корупційними проявами в органах державної влади неможлива без приведення вітчизняної нормативно-правової бази у повну відповідність до міжнародних норм та рекомендацій. Охарактеризовано генезис та сучасний стан розвитку національної нормативно-правової системи боротьби з корупцією в органах державної влади, при цьому виокремлено та проаналізовано сім етапів її становлення. Протягом яких в Україні була прийнята ціла низка нормативно-правових актів спрямованих на посилення боротьби з корупцією в органах державної влади, розроблено відповідну законодавчу базу, створено нові антикорупційні інституції та змінено процедурні механізми боротьби з корупцією в органах державної влади. Однак темпи поширення корупційних дій в органах державної влади, що зусилля боротьби з нею не дають відчутних результатів

4. Визначено, що у 2014-2015 роках в Україні після прийняттям нових антикорупційних законів відбулося наймасштабніше реформування антикорупційного законодавства згідно з міжнародними стандартами. Вказану реформу слід визнати системною, адже вона вона стала основою для впровадження нової антикорупційної стратегії та законів на її основі, як більшою мірою регулюють головні сектори антикорупційної діяльності в Україні, зокрема створення нових спеціальних антикорупційних інституцій.

Відповідно, прийняття нового антикорупційного законодавства формує новий етап боротьби з корупцією в органах державної влади. Не беручи до уваги зусилля спеціалізованих антикорупційних органів, варто вказати на низку проблем у сфері практичної реалізації деяких положень нових антикорупційних законів, а саме відсутність активної позиції держави на етапі практичної реалізації заходів боротьби з корупцією в органах державної влади, що вже призвела до зростання негативних настроїв в суспільстві.

5. Завдяки дослідженню зарубіжних рейтингів, які дали змогу визначити стан та тенденції корупції, зокрема позицію України у світовому рейтингу сприйняття корупції. Згідно з здійсненим аналізом помітно, що попри явні успіхи ситуацію на сьогодні важко оцінити інакше, як стабільно незадовільну, оскільки наша позиція в списку країн, котрі уражені корупцією, у свою чергу, стан боротьби не покращується, а подекуди погіршується, через що не може вважатися прийнятною. Незважаючи на певні покращення, за останнє десятиліття Україні все ж не вдалось подолати межу «корупційного сорому» від Transparency International.

Застій, низькі бали та результати, на думку міжнародної антикорупційної спільноти, є результатом малопомітних кроків у боротьбі з корупцією в органах державної влади та в руйнуванні корупційних схем. Масштаби поширення корупції в органах державної влади України практично не змінюються протягом років боротьби із з нею, навіть всупереч всім вжитим профілактичним, організаційно-правовим та каральним заходам, які здійсненні у сфері державного управління. Узагальнена оцінка різних опитувань та рейтингів, проведених зарубіжними та національними структурами, дає підстави стверджувати про Україну як високо корумповану країну. Дослідження за 2021 рік, яке Transparency International провело в Україні, виявило, що найактивнішу роль в протидії корупції в країні відіграє громадянське суспільство.

Однак, на підставі проведеного аналізу сучасного стану боротьби з корупцією в органах державної влади України визначено, що основною перешкодою у досягненні прогресу щодо її реалізації є інституційні викривлення державної антикорупційної системи, обтяжені недосконалою законодавчою базою, що сприяє поширенню корупційних проявів зі сторони посадових осіб, які виконують функції держави.

Визначено, що для нової системи боротьби з корупцією в органах державної влади, що складається з Національного антикорупційного бюро (оперативно-розшукові заходи у рамках кримінальних проваджень), Національного агентства з питань запобігання корупції (здійснює превентивні заходи), Державного бюро розслідувань (правоохоронний орган, створений для боротьби із злочинами високопосадовців), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (виконує прокурорські функції) характерними є певна нерегульованість, та відсутність належної координації, що сприятиме виникненню інституційних конфліктів. Зважаючи на, головними пріоритетами в діяльності спеціалізованих антикорупційних органах повинен бути ресурсний потенціал та присутня незалежність в прийнятті рішень.

В результаті дослідження були сформульовані рекомендації щодо державного регулювання у сфері боротьби з корупцією в органах державної влади, які передбачають:

- забезпечення наявності сильної політичної волі щодо реалізації заходів передбачених державною антикорупційною політикою;
- вирішення проблеми толерантного ставлення населення до корупції шляхом реалізації відповідних заходів спільно державою та суспільством;
- формування довіри до органів державної влади зі сторони суспільства, що вимагає прийняття і реалізації політики повної нетерпимості до корупції, боротьбу із корумпованими посадовими особами;

- залучення нових кадрів до сформованих спеціалізованих антикорупційних органів, що вимагає розробки заходів щодо забезпечення їх відповідною заробітною платою і бонусами за успіхи в роботі;

- адаптацію зарубіжного досвіду до вітчизняних умов, що передбачає, врахування не тільки успішних міжнародних антикорупційних практик, а й випадків невдалих антикорупційних кампаній;

- використання технічних досягнень, що призведе до зменшення кількості особистих контактів громадян з посадовими особами органів державної влади, підвищення стандартів прозорості та ефективного моніторингу якості надання державних послуг;

- здійснення стратегічних комунікацій, що передбачають започаткування і популяризацію громадських слухань, присвячених проблемам боротьби з корупцією в органах державної влади;

- удосконалення системи спеціалізованих антикорупційних судів. Адже сьогодні головним викликом у роботі нових антикорупційних інституцій залишається відсутність налагодженої роботи антикорупційних судів та судових рішень по багатьох справах. Для того, щоб зусилля новостворених інституцій мали логічне завершення у вигляді притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб, які виконують функції держави, які зловживали своїм службовим становищем та збагачувалися, в свою чергу повернення арештованих коштів державі, потрібні суддівські рішення, відповідно важливим є функціонування Вищого спеціалізованого антикорупційного суду України. Вищий антикорупційний суд став саме тим інститутом, який дає очікувані суспільством результати у вигляді справедливих вироків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. Івано-Франківськ, 2012. 237 с.
2. IMF, Good Governance, 1997; Tanzi, 1998; Rijckeghem and Weder, 1997
3. In 1996 a Protocol to the Convention on the protection of the European Community's financial interests was adopted and a convention on corruption was adopted in 1997. The action plan to combat organised crime was endorsed by the European Council of Ministers in 1997. See Regional Conference of Central and East European Countries on Fighting Corruption, 2000, pp 114-115.
4. See a summary of the activities of different organisations, Shihata, 1997, 220-238
5. The Council of Europe has been active in the field especially after the mid 1990s. The organisation has established working groups, prepared a program, had special meetings of the ministers and heads of the state, prepared conventions (Criminal law convention and Civil law convention) and organised a follow-up mechanism in 1999 (Group of States against Corruption, GRECO) (International Business transactions), See Regional Conference of Central and East European Countries on Fighting Corruption, 2000, 75-86

6. The World Bank, Curbing Corruption, 1999. The World Bank, Anticorruption in Transition, 2000. See also World Bank's web-sites of anti-corruption (www.worldbank.org/wbi/governance/) (visited 09/18/2001)

7. United Nations has 1) adopted the Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial transactions, 2) prepared a Manual on Practical Measures against Corruption, and 3) arranged a meeting of experts to consider ways and means of strengthening international co-operation in fight against corruption, prepared a Corruption Monitoring Protocol and the Global Program against Corruption of the United Nations. See Regional Conference of Central and East European Countries on Fighting Corruption, 2000, 95-114

8. Аналітичний портал «Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/23/infografika/suspilstvo/korupciya-cyfrax-yak-zminuyetsya-kilkist-pokaranyx-oczinka-ukrayincziv-misce-rejtynhax>

9. Антикорупційна програма Національного антикорупційного бюро України від 06 квітня 2017 року. URL: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/page_uploads/06.09/antikorupciyna_programa_nacionalnogo_byuro_1.pdf

10. Бабіч О. Правовий аналіз Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції в Україні» / URL: [http://pravotoday.in.ua/ru/press\)centre/publications/pub\)622](http://pravotoday.in.ua/ru/press)centre/publications/pub)622)

11. Бачинська І. С. Детермінанти корупції в Україні, або чому державні службовці залучені до корупційного процесу / І. С. Бачинська // Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 377-382.

12. Береза О. Д. Державна антикорупційна політика: сутність на особливості реалізації в постіндустріальному суспільстві: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. Д. Береза. К., 2016. 218 с.

13. Береза О. Д. Напрями та сутність реформування державної антикорупційної політики України: питання законотворчості / О. Д. Береза //

Корупційні ризики у законотворчості України: моніторинг та перспективи подолання. К.: Ін-т законодавства ВРУ, 2015. Вип. 6. С. 201–215.

14. Бернадський П. Й. Система антикорупційного законодавства України URL: http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Economics/69941.doc.htm

15. Белік В. О. Корупція в Україні: стан і проблеми // Право і суспільство. 2012. № 3. С. 144-149.

16. Бельська Т. Корупція як фактор негативного впливу на взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. URL: www.nbu.gov.ua

17. Боковиков Ю.В. Механізми протидії корупції / Ю.В. Боковиков // Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 56. С. 1-7.

18. Боковиков Ю.В. Механізми протидії корупції / Ю.В. Боковиков // Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 56. С. 1-7.

19. Волик В.С. Нормативно-правові засади компетенцій Національного агентства з питань запобігання корупції // Демократичне врядування. Вип. 16–17. 2016. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2016_16-17_8

20. Вандін Є. П. Організаційно-правові засади діяльності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.10. «Прокуратура та адвокатура»/ Є. П. Вандін. К., 2017. С. 207

21. Вебсайт Чернівецької обласної державної адміністрації / URL: <https://bukoda.gov.ua/>

22. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. К.: ВТФ Перун, 2003. 1440 с.

23. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя щодо відповідності проекту Закону про внесення змін до Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України та суддів) від 16 січ. 2015 р. № 1776 вимогам антикорупційного законодавства // Офіц. веб-портал Верховної Ради України. 2015. 4 лютого URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1pf3511=53602

24. Волянська О. В. Методологічні проблеми міжнародних порівняльних досліджень корупції / О.В. Волянська // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. Випуск 16. 2010. С. 220.

25. Гулемюк Л.Й. Теоретико-соціальний аналіз корупції як загрози національній безпеці України / Л.Й. Гулемюк // *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2009. № 2. С. 1–10.

26. Гусєва В. П. Вплив корупції на імідж України в світі / В. П. Гусєва. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2012_2_16.

27. Дедекаєв В.А. Економічна злочинність – небезпека № 1 / В.А. Дедекаєв // *Діло*. 2001. № 28. С. 12.

28. Довжанин В. М. Правове регулювання запобігання та протидії корупції за законодавством. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_13\(1\)__28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2015_13(1)__28).

29. Дрьомов С.В. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії К.: ДП «НВЦ Пріоритети», 2010. 88 с. URL: <http://sd.net.ua/2012/03/08/korupciya-v-ukrayini.html>

30. Задирака Н. Ю. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні / Н. Ю. Задирака, К. В. Берднікова // *Форум права*. № 2. С. 274-277

31. Задирака Н. Ю. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні. № 2. С. 274-277. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12znjzvu.pdf>.

32. Задорожний С.А. Механізм запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади: дис. д-ра іст. наук / Задорожний Сергій Анатолійович. К., 2016. 246 с.

33. Задорожний С.А. Місцева влада у боротьбі з корупцією / С. А. Задорожний // *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 41. С. 234-242.

34. Задорожний С. А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади: дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук з держ. управління: 25.00.02 «Механізми державного управління» / К., 2016. 251 с.

35. Запобігання і протидія корупції в державних органах та органах місцевого самоврядування: Методичні рекомендації Міністерства юстиції України від 16 жовтня 2013 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0020323-13>

36. Звіт про діяльність Національне антикорупційне бюро України за 2021 рік URL: https://nabu.gov.ua/sites/default/files/reports/zvit_nabu_pershe_pivrichchya_2021.pdf

37. Звіт про діяльність Національного агенства з питань запобігання корупції за 2021 рік URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Zvit-pro-diyalnist-NAZK-za-2021-rik.pdf>

38. Індекс корупції CPI-2021. Результати дослідження Transparency International. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org>

39. Калініна А. Світові антикорупційні інструменти і Україна. *Держзакупівлі*. 2016. № 3. С. 12.

40. Клімова С. М. Організаційно-правове забезпечення сучасної антикорупційної політики [навч. посіб.] URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/book/2015-opzsap/doc/01.pdf>

41. Клок О. В. Актуальні проблеми вдосконалення антикорупційного законодавства / О. В. Клок // *Теорія і практика правознавства*. Х., 2015.- Вип. 1 (7). 14 с.

42. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року, № 8073 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n1854>

43. Козак Л. С. Формування у суспільстві ідеї нетерпимості до проявів корупції як базисна складова механізму реалізації антикорупційної стратегії в Україні / Л. С. Козак, О. В. Федорук // *Економіка та управління на транспорті*. 2016. Вип. 3. С. 15–31.

44. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: міжнародний документ від 31.10.2003 р. (Ратифіковано Законом України від 18 жовтня 2006

р. № 251-V) // Відомості Верховної Ради. 2007. № 49. URL: <http://zakon4rada.gov.ua>.

45. Констенко О. Б., Кухарук А. В. Імплементация європейських стандартів запобігання та боротьби з корупцією в національне законодавство : навч.-метод. матеріали / за ред. Т. А. Саченко. Київ : НАДУ, 2013. С. 8.

46. Конституція України: офіц. текст: [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р.: станом на 1 січня 2006 р.]. К. : Мін-во Юстиції України, 2006. 124 с.

47. Коруля І. В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 171.

48. Корупційні ризики в кримінальному процесі та судовій системі / [М.В. Буроменський, О.В. Сердюк, І.М. Осика та ін.]; Інститут прикладних гуманітарних досліджень, МА Консалтинг. К. Москаленко О.М. 2009. 220 с.

49. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / Керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

50. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. / М. В. Кравчук. (авт.упоряд.) Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 524 с.

51. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січ. 1999 р. № ETS173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text.

52. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

53. Кушнарьов І. В. Стратегія протидії корупції як складова антикорупційної політики / І. В. Кушнарьов. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2012_5_40.

54. Лавренюк Ю. Ф. Пріоритетні напрямки антикорупційної політики / Ю. Ф. Лавренюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Державне управління. К., 2014. № 1(1). С. 3537

55. Лазаренко С.Ж., Бабенко К.А. «Базові принципи та елементи антикорупційної політики в Україні» URL: <https://baas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/558-bazovi-printsipi-ta-elementi-antikoruptionsijnoi-politiki-v-ukrajini.html>

56. Луценко М. М. Корупція в Україні: сучасний стан і проблеми протидії / М. М. Луценко, Л. І. Щербина // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 15 (2). С. 142-145.

57. Марчук М. П. Основні напрямки державної політики щодо протидії корупції в Україні / М. П. Марчук // Молодий вчений. 2016. № 3. С. 470-474.

58. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.08 / М. І. Мельник; Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2002. 31 с.

59. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) / М.І. Мельник. К.:Юридична думка, 2004. 400 с.

60. Мельник М.І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією / М.І. Мельник // Право України. 1997. № 11. С. 111-115.

61. Мельник М.І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства / М.І. Мельник. К.: Парламентське вид-во, 2000. 256 с.

62. Мельников О. С. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель / О. С. Мельников // Актуальні проблеми державного управління. 2016. № 1. - С. 44-49.

63. Міжамериканська конвенція проти корупції від 29 березня 1996 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_089#Text.

64. Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції. // Антикоруційний портал «Stepup.press». URL: <http://stepup.press/antikorculture/item/412-mijnarodnij-dosvid-shodo-zapobigannja-ta-protidiji-korupcii>
65. Модельний кодекс поведінки державних службовців: Додаток до Рекомендації № R (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців (прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 року) Режим доступу : https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Rekomend_poved_DS.pdf
66. Молдаван Е. Напрями запобігання та протидії корупції на державній службі: морально-ідеологічний аспект / Е. С. Молдован. URL: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/dutp/2010_2/txts/10mesmia.pdf.
67. Національна бібліотека України імені В. Вернадського / Інформаційно-аналітичний бюлетень // І. Беззуб // Антикоруційна політика в Україні. 2015. № 10 (92) URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2015/10.pdf>.
68. Оболонцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження / В. Ф. Оболонцев. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 128 с.
69. Павленко С.О. Деякі аспекти вдосконалення антикорупційного законодавства / С.О. Павленко // Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних правопорушень : матеріали круглого столу (Київ, 20 листоп. 2014). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 71-74.
70. Петрова А. С. Корупція як соціально-правовий феномен / А. С. Петрова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2015. Вип. 4. С. 96-102.
71. Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань: Постанова Кабінету міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1086 URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-radi-gromadskogo-kontrolyu-pri-derzhavnomu-byuro-rozsliduvan>

72. Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань: Указ Президента України від 05 лютого 2020 року № 42/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2020#Text>

73. Підбережник Н. П. Управлінські механізми запобігання та протидії корупції в країнах ЄС: досвід Польщі / Н. П. Підбережник. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_36_23.

74. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 7 квітня 2011р. №3207-VI // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>

75. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>

76. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

77. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 року № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

78. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 265 // Офіційний вісник України. 2015. № 38. Ст.108.

79. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України: Наказ Генеральної прокуратури України від 12 Квітня 2016 № 149. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16>

80. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14. 10. 2014 р. № 1698-VII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

81. Про Національну програму боротьби з корупцією: Указ Президента України від 10 квіт. 1997 р. № 319/97 // Офіц. вісн. України. 1997. 17 квіт. № 15. С. 11.

82. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України № 808 від 2014 року URL: <https://www.president.gov.ua/documents/8082014-17818>

83. Про прокуратуру: Закон України від 25 грудня 2015 року № 928-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>

84. Про судову практику у справах про хабарництво : постанова Верховного Суду України від 26.04.2002 № 5 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/v0005700-02>

85. Прохоренко О. Я. Протидія корупції в Україні у середовищі державних службовців / О. Я. Прохоренко, О. О. Гринчак // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 1. С. 99-101.

86. Радіца О. А. Визначення факторів виникнення корупції в країнах з різним рівнем економічного розвитку / О. А. Радіца, М. З. Піх // Наукові праці НДФІ. 2012. Вип. 4. С. 214-220.

87. Рішення Вищого антикорупційного суду України від 05 вересня 2022 року Справа № 991/1786/22 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106142336>

88. Рішення Вищого антикорупційного суду України від 30 жовтня 2019 року Справа № 760/4297/18 // Єдиний державний реєстр судових рішень: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86528248>

89. Рішення НАЗК від 14 липня 2016 р. № 2 // Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб URL: https://nazk.gov.ua/sites/default/files/metodychni_rekomendaciyi.pdf.

90. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / С.С. Рогульський. К., 2005. 187 с.

91. Сайт міжнародної організації Transparency International. URL: <http://www.transparency.org>.

92. Сафоненко А. Визначення корупції – питання відкрите / А. Сафоненко: www.akmf.org.

93. Севрук В. Г. Деякі аспекти протидії корупції в Україні / В. Г. Севрук // Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 жовт. 2017 р.). Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. С. 80-81.

94. Серьогін С. С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів державного управління. Х.: Вид-во АДНДУ, 2010. № 1. С. 134-140.

95. Серьогін С. С. Соціальна сутність корупції в органах державної влади / С. С. Серьогін // Державне управління та місцеве самоврядування: зб.наук. пр. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 3(3). С. 202– 207.

96. Скочиляс-Павлів О. В Правові аспекти удосконалення державної антикорупційної політики / О. В. Скочиляс-Павлів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. № 807. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/pravovye-aspektyovershenstvovaniya-gosudarstvennoy-antikorrupsionnoy-politiki>.

97. Скулиш Є. Д. «Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань» / Є. Д. Скулиша // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). Вип. № 2 (30) 2013. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2013_2_10.

98. Созанський Т. І. Повноваження Національного агенства з питань запобігання корупції / Т. І. Созанський, В. В, Луцик // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер.: юридична. Л., 2018. Вип. 1. С. 302-314.

99. Соловійов В. М. Запобігання і протидія корупції у державному управлінні України: монографія / В. М. Соловійов. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2012. 508 с.

100. Соловійов В. М. Запобігання та протидія корупційним правопорушенням у судовій системі України / В. М. Соловійов, Б. Л. Розвадовський // Боротьба з організованою злочинністю та корупцією (теорія і практика). 2010. № 23. С. 123-132.

101. Стамбульський план дій з боротьби проти корупції від 21 січня 2004 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966_001-04#Text.

102. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017-2022 роки. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/program_print.pdf

103. Сухонос В. В. Правові заходи протидії корупції в Україні в сучасних умовах: науково-теоретичні аспекти: монографія / В. В. Сухонос. Суми: Університетська книга, 2015. 74 с.

104. Телешун С.О. Ефективність запобігання та протидії корупції в Україні: проблеми та перспективи / С.О. Телешун, І.В. Рейтерович, А.Л. Тіньков URL: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2015/02/blog-post.html>.

105. Тіньков А. Л. Правові засади запобігання політичній корупції в органах державної влади України / А. Л. Тіньков // Актуальні проблеми державного управління. Х., 2012. Вип. 1 (41). С. 341-348

106. Трепак В. М. Система заходів антикорупційної діяльності у розвинутих країнах світу. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_1_27.

107. Турчинов К. О. Політична корупція. Причини виникнення та правові механізми її подолання / К. О. Турчинов // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 3. С. 19-23.

108. Федик Н. Окремі методи виявлення латентної корупційної злочинності / Н. Федик. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_62_22.

109. Фецишин, Т. Теоретико - правові аспекти протидії корупції / Т. Фецишин // Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: зб. тез доп. I Міжнар. студ. наук. конф. [м. Тернопіль, 3-4

квіт. 2017 р.] / редкол.: С. В. Банах, Ян Зімни, А. В. Вихрущ [та ін.]; відп. за вип. А. В. Грубінко. Тернопіль : Вектор, 2017. Секції 1-2. С. 134-137.

110. Ходареєв О. Основні етапи та актуальні питання протидії корупції в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pravo/51446.doc.htm.

111. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: ратифікована Законом України від 16 берез. 2005 р. № 2476-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text.

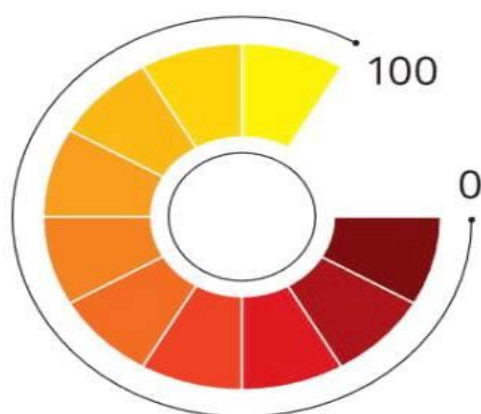
112. Яковенко Г.Б. Удосконалення державного механізму запобігання та протидії корупції: особливості транзитивних систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управ. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Г.Б. Яковенко. Донецьк, 2013. 20 с.

113. Ярошенко М. О. Еволюція антикорупційного законодавства в Україні в період незалежності/НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 31. 2016. URL:http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18970/1/Yaroshenko_Shevchuk.pdf ./

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

Рис А.1

Результати надаються за шкалою
від 0 (дуже корумпований) до 100 (дуже чистий)

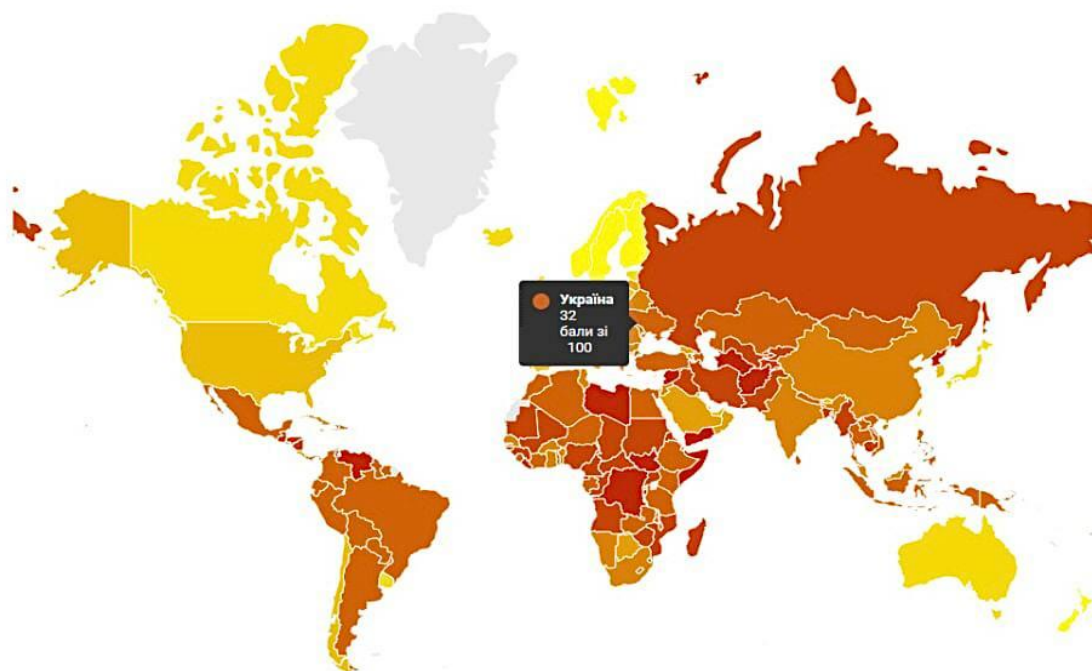
**THE CPI USES A SCALE
FROM 0 TO 100**

100 is **very clean** and
0 is **highly corrupt**

Джерело: <https://www.transparency.org/>

Рис А.2

Карта корумпованості країн світу у 2021 році

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Рис. А.3

Без прогресу: Індекс сприйняття корупції 2021

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Рис. А.4

Індекс сприйняття корупції 2021

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Рис. А.5

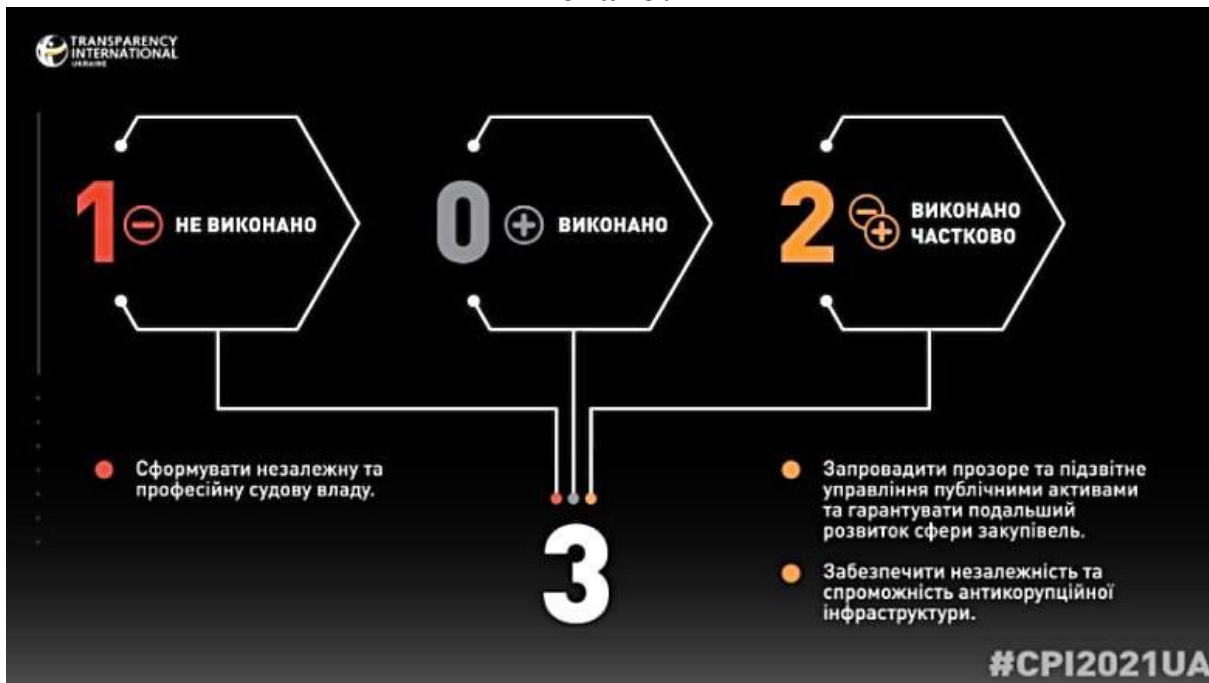
Україна в 10-річній ретроспективі: злети й просідання

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Рис. А.6

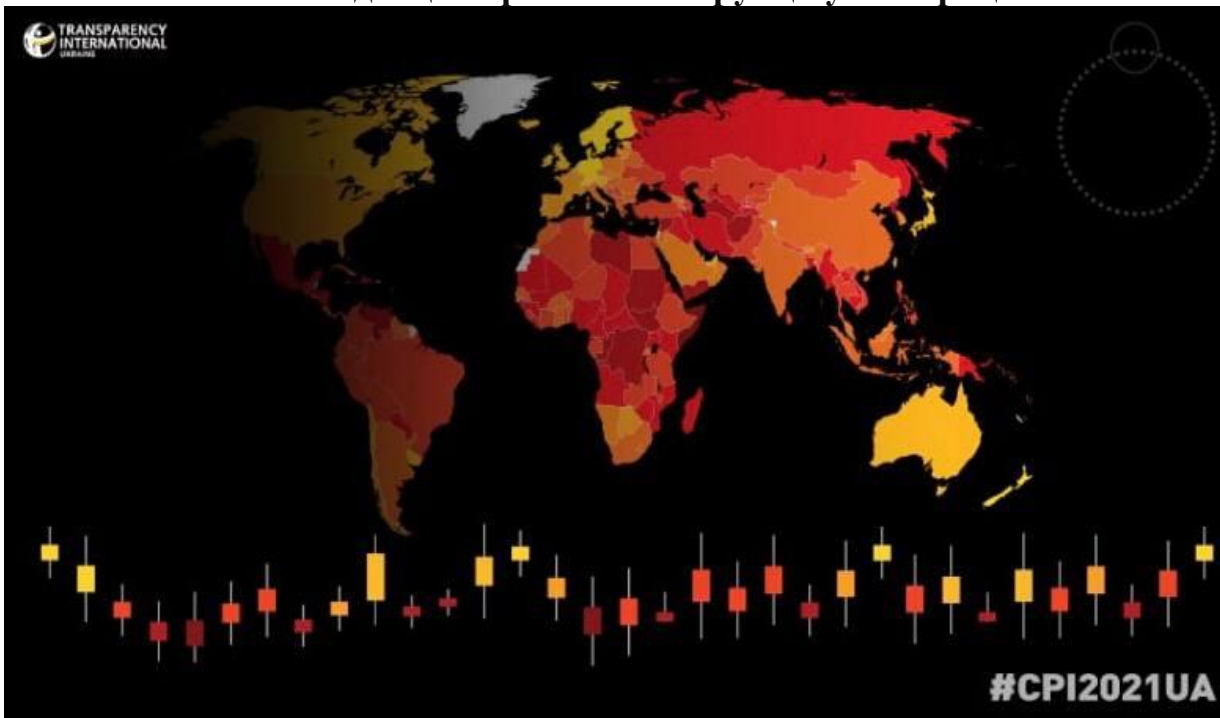
Рекомендації Трансперенсі Інтернешнл Україна на 2021 рік: що було виконано?

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

Рис. А.7

Світові тенденції сприйняття корупції у 2021 році

Джерело: <https://cpi.ti-ukraine.org/>

ДОДАТОК Б

Рис.

Б.1 Скільки корупційних порушень знаходять антикорупційні органи

СКІЛЬКИ КОРУПЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ ЗНАХОДЯТЬ АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ

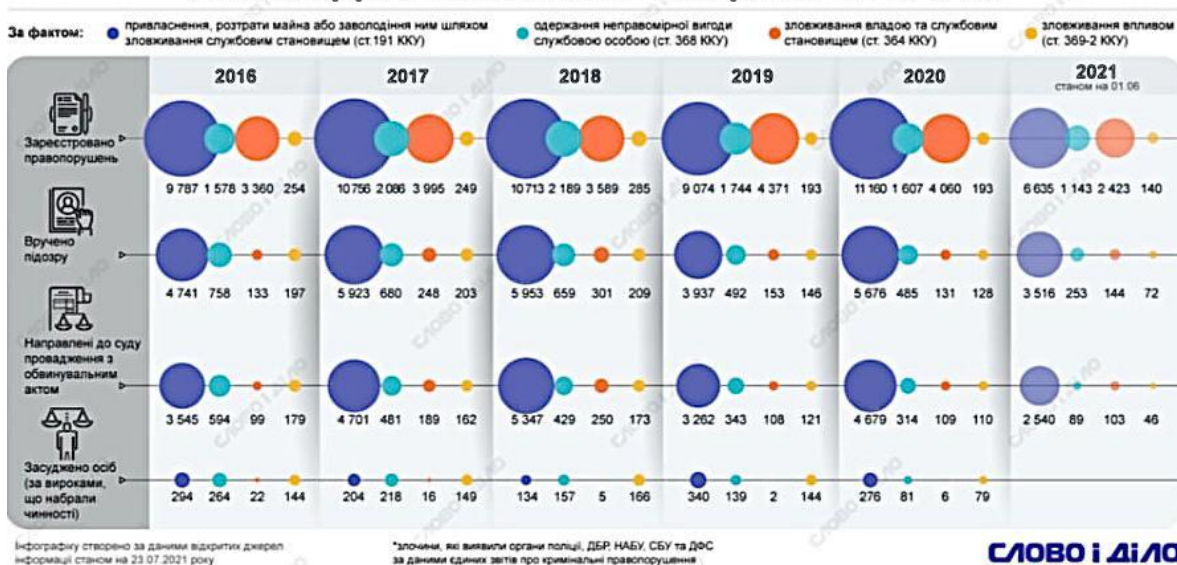
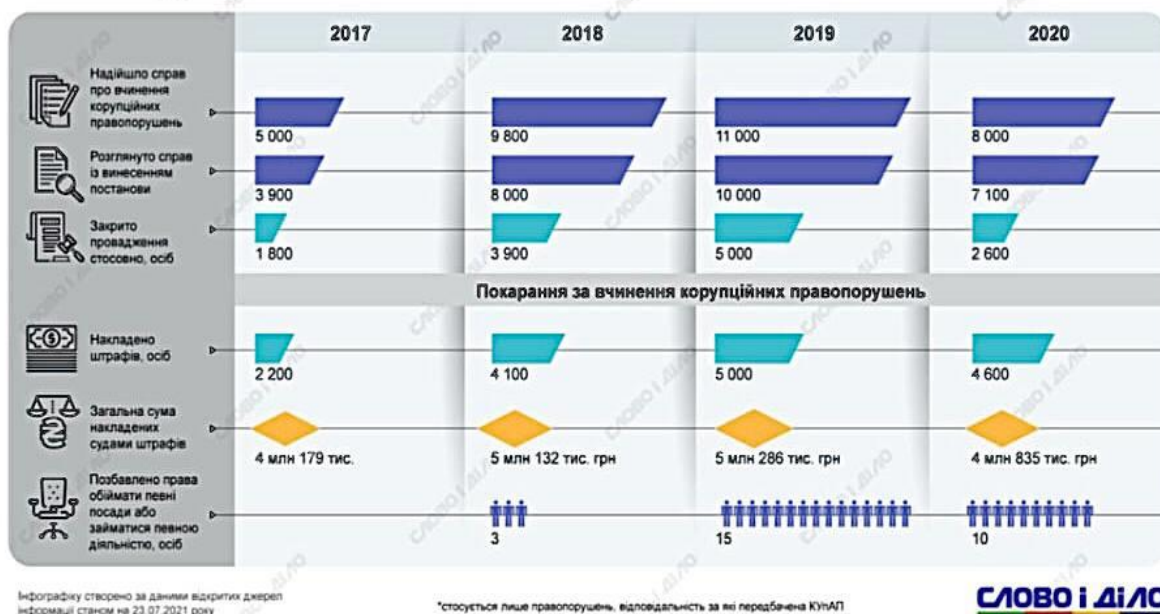

Рис.Б.2

Як суди визнають корупційні правопорушення

ЯК СУДИ ВИЗНАЮТЬ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

ЯК СУДИ ВИЗНАЮТЬ КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

СКІЛЬКИ КОРУПЦІЙНИХ ПОРУШЕНЬ ЗНАХОДЯТЬ АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ

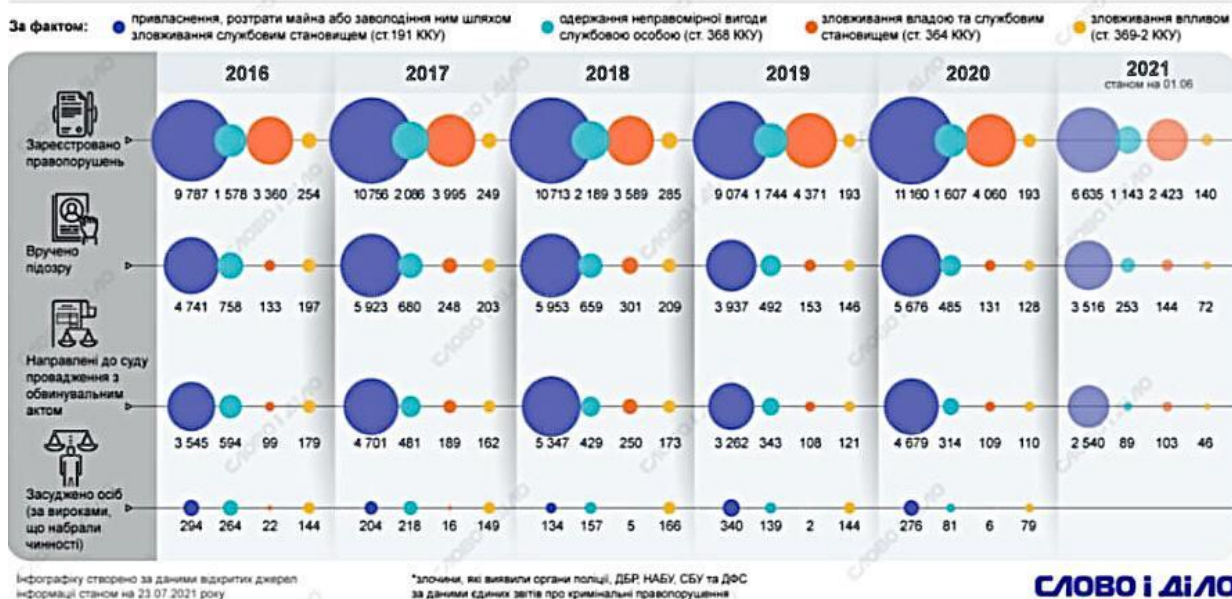
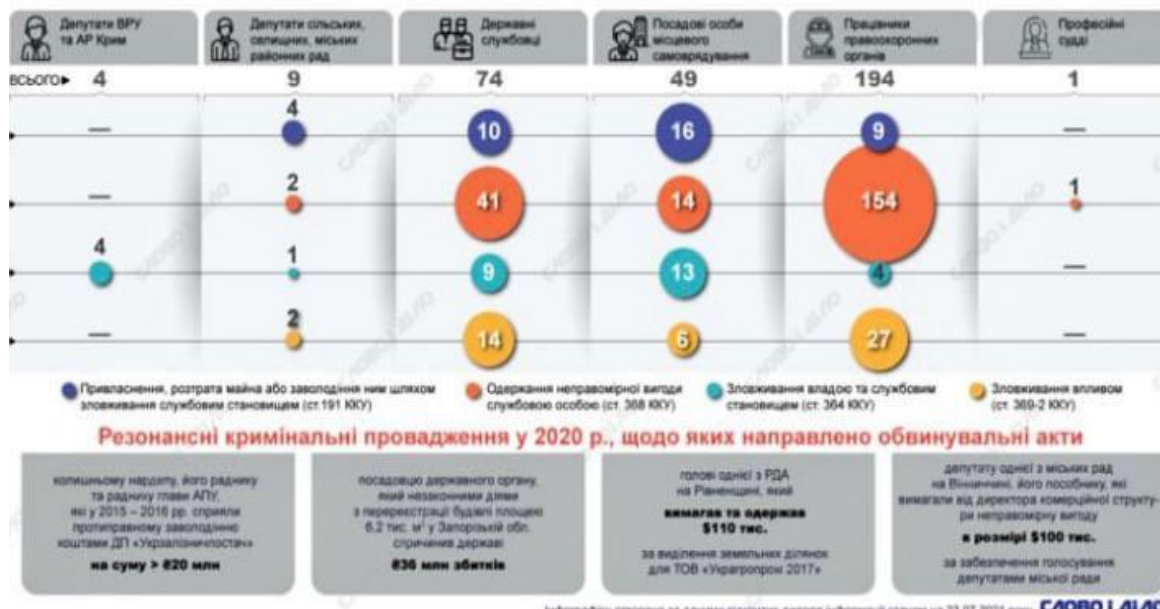

Рис. Б.4

КОГО З ПОСАДОВЦІВ ЧАСТІШЕ ВИКРИВАЮТЬ В КОРУПЦІЇ

Джерело:

<https://www.slovoidilo.ua/2021/07/23/infografika/suspilstvo/korupczija-cyfrax-yak-zminuyetsya-kilkist-pokaranyx-oczinka-ukrayincziv-misce-rejtnhax>

Рис. Б.5

Відшкодування у кримінальних провадженнях, розслідуваних НАБУ та САП

ВІДШКОДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, РОЗСЛІДУВАНИХ НАБУ ТА САП

(у провадженні та скерованих до суду)

2,81
МЛРД ГРН

СТАНОМ НА
30.06.2021

1,11
МЛРД ГРН

В Т.Ч. У І ПІВРІЧЧІ
2021 РОКУ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ДІЯЛЬНОСТІ НАБУ ТА САП У І ПІВРІЧЧІ 2021 РОКУ, МЛН ГРН

- відшкодовано державним підприємствам (добровільно та в результаті позовної роботи НАБУ)
- грошові кошти, конфісковані в дохід держави за рішенням суду
- майно, конфісковане в дохід держави за рішенням суду
- запобігли розкраданню

*14 будівель на 8 га землі у Києві (повернуті у власність держави за рішенням суду, яке набуло законної сили; оцінка активу станом на 30.06.2021 не завершена)

Рис. Б.6

Позовна робота НАБУ та САП

ПОЗОВНА РОБОТА

(станом на 30.06.2021)

(в т.ч. з 01.01.2021 по 30.06.2021)

108

УГОД, ВИЗНАНИХ
НЕДІЙСНИМИ (РІШЕННЯ
НАБУЛИ ЗАКОННОЇ СИЛИ)

8,67

МЛРД ГРН
СУМА УГОД

1

УГОДА, ВИЗНАНА
НЕДІЙСНОЮ (РІШЕННЯ
НАБУЛО ЗАКОННОЇ СИЛИ)

2,37**

МЛРД ГРН
СУМА УГОДИ

**еквівалент у гривні (сума договору 87,29 млн дол. США)

АРЕШТОВАНЕ МАЙНО***

30,27 ГА

ЗЕМЕЛЬНІ
ДІЛЯНКИ

34

НЕРУХОМІСТЬ

10

ТРАНСПОРТНІ
ЗАСОБИ

ГРОШОВІ
КОШТИ:

11,26 МЛН
ГРН

7,84 МЛН
ДОЛ. США

23,82 ТИС.
ЄВРО

***у кримінальних провадженнях, в яких складено обвинувальний акт з 01.01.2021 по 30.06.2021

Джерело: https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/QgrcJHsBpWsPXPXJN_hSWZGSxHphlwdmkQq?projector=1